

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
V., Személynök-utca 25. szám.

Telefonszámok:
Szerkesztőség, kiadóhivatal és
könyvkiadóvállalat --- 95-28
Nyomda --- 98-70

A MAGYAR ZSIDÓSÁG POLITIKAI HETILAPJA.
MEGJELNIK HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztette 1896-1915
SZABOLCSI MIKSA. Szerkeszti
DE SZABOLCSI LAJOS.

Hirdetési osztály:
VII., Kertész-utca 16. szám.

Előfizetési feltételek:
Egész évre --- 200 korona
Fél évre --- 100 korona
Negyed évre --- 50 korona

Elvégeztetett . . .

A vitának vége.

Szótöbbséggel kimondták, hogy ezentul a diákok létszámának csak öt százaléka lehet zsidó a magyar egyetemeken, ami évente legalább négyezer zsidó diák kiszorítását jelenti a főiskolákról és kimondották azt is, — ötven szavazattal hét ellenében — hogy, elentétben a recepciós s az emancipációs törvények megállapításaival, a zsidóság: faj, nemzetiség.

Szótöbbséggel mindent ki lehet mondani. x x

x x x x x x x x x x x x x x
x x x x x x x x x x x x x x

Nem lep meg és — annyira elfásultak vagyunk — el sem szomorít tulságosan.

x x x x x x x x x x x x x x
x x x x x x x x x x x x x x

A nemzetgyűlés eldöntötte, hogy faj vagyunk s felmerül a kérdés, mitévők legyünk ez után a döntés után? A vita során ellenségeink vezérei: Prohászka Ottokár és Haller István kijelölték számunkra azt az utat, amelyre — szerintük — a magyar zsidóságnak lépnie kellene. Ékesszólóan s rábeszélve tanácsolták, hogy legyünk . . . cionisták. Haller István még olyasmit is emlegetett, hogy kényszeríteni fogja a magyar zsidóságot arra, hogy a cionizmus útjára lépjen. Megfogadjuk ezt a tanácsot? Ha eddig nem lettünk volna tisztában vele, ebből a mozzanatból akkor is ráeszmélhetnénk arra, hogy mit jelent a magyar zsidóság számára a cionizmus. Ha fogalmunk sem lenne róla, hova vezet, rálépnénk-e vajjon egy utra, amelyre Prohászka tessékell Haller Istvánnal egyetemben?

Mit válaszoljunk arra x x x x x x x x
amelynek numerus clausus a neve? Két mondatot válaszolunk rá. Az egyiket Bródy Ernő mondotta x x
x x x x x x x x x x x x x x

Bródy Ernő: Sehol nem döntötték el ezt a kérdést, és éppen úgy, ahogy a proletárdiktaturát Magyarországon nagyzási háborúknak tartottam, épp olyan nagyzási háborúknak tartom azt, ha a magyar törvényhozás, megelőzve Európát, ezt a kérdést most el akarja intézni. (Nagy zaj a bal- és szélsőbaloldalon.)
Avarffy Elek: Rendre! (Zaj.)

x x x x x x A másodikat Pető Sándor kiáltotta a vitába x x x x x x x x x x
x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Pető Sándor: Joguk nincs, csak erejük van hozzá! (Nagy zaj, ellentmondások a baloldalon.)

Usetty Ferenc előadó: Ez a prepotencia!
Pető Sándor: Emberi jogot nem lehet elvenni! Tessék rabszolgarendszert behozni. (Nagy zaj.)

Ez a mi válaszuk. Hitünk igazunkban rendíthetetlen. Hiszünk, hogy nem sokáig marad törvény ez x x
x x amelyről hiszünk, hogy az erő ténye volt x x
x x hiszünk, hogy a következő magyar parlament x x
x x x x x x x x x x s kitörli a magyar x x
törvénytárból ezeket a paragrafusokat, x x x x
x x x x x x x x x x x x x x x x x x

De a vitát, a numerus clausus vitáját, nem fogjuk elfelejteni sohasem. Mindig emlékezni fogunk arra a heroikus küzdelemre, amelyet Sándor Pál vívott x x
x x x x x x x x x x x x x x x x x x emlékezni fogunk bátorságára, fegyelmezettségére, lelkeségére, odaadására. Emlékezni fogunk Bródy Ernőre és Pető Sándorra, akik bátran és férfiasan védtek a zsidóság igazát s hangsúlyozták jogainkat, Szemeré Bertalan, Eötvös József báró, Deák Ferenc szavait szegezvén rágalmozóink mellének és emlékezni fogunk Taszler Bélára is, aki azt kiáltotta, hogy ő nem kíváncsi Deák Ferencre; Hegedüs Györgyre, aki elesett zsidó katonákat becsmérelt, mondván: véletlenül estek el, Somogyi Istvánra, aki az ugyancsak elesett Ullmann Ferenc báróra vonatkoztatva cinikusan azt kiáltotta Sándor Pál felé: Miért ment huszárnak, miért nem ment trénnak, akkor ma is életben lenne? Emlékezni fogunk rájuk.

És addig is, amíg x szomorú valóság emlékké szelidül bennünk, megnyugvással és nem minden büszkeség nélkül gondolunk arra, hogy mi a x x x Sándor Pál, Bródy Ernő, Pető Sándor fajtája vagyunk, és semmi közünk a x x x x x x x x Fanglerekhez, a nagyjainkat fitymáló Taszlererekhez, a hősi halottakat cinikusan megszóló Hegedüs Györgyhez, Somogyi Istvánhoz, azokhoz, akik a magyarságból s a magasrendűségből akarnak leckét adni a magyar zsidóságnak.

De . . . !

Prohászka a beszéd végéhez közeledett és már nem volt hátra más, csak a zsidó katonák dolga, azokról kellett még valamit mondani. Prohászka előtt nem ismeretlenek a zsidó katonák. Ő már a háború alatt is foglalkozott azzal a kérdéssel: elég sok zsidó esett-e el az arcélen és már akkor is keveselte az egri közös és a székesfehérvári honvédegyalozrezdek zsidó halottainak a számát.

(Itt a cenzura 15 sort törölt.)

A püspök ur nemzetgyűlési nagy beszéde végén ismét rátért a zsidó katonák ügyére és így szólt:

— Legyenek meggyőződve, hogy az előtt, aki a hazáért szenved, aki a hazáért küzd és főleg: aki a hazáért meghal, az egész nemzet meghajtja zászlaját; nem kérdezi, hogy katolikus, protestáns vagy zsidó-e, hanem csak azt nézi, hogy kötelességteljesítő, áldozatkész katonája a magyar hazának és ezt elismeréssel koszoruzza.

Igy szólt a püspök ur és senki sem helyeselt. A képviselő urak nyilván tulságos liberálisnak találták ezt az általánosítást, ők azon a véleményen voltak, hogy miként az élőknel, azonképp az elesetteknel sem árt arra nézni, katolikus volt-e az illető, avagy zsidó, végtére nem lehet minden elesettet, en block, csak úgy általánosságban igazoltnak kijelenteni.

Ez után a szép mondat után Prohászka püspök új mondatba kezdett, s így szólott:

De . . .

Tovább aztán nem is jutott el. Egyszerre felzendült a nemzetgyűlés egész zenekara s a hűvös csöndet szilaj és heves közbekiáltások viharos intermezzója törte meg.

— De . . . ! — ismételték a képviselők kórusban.

— De! — kiáltotta Meskó Zoltán.

— Ugy van! Ugy van! — süvített balfelől.

— Figyelem! Most kezdődik! — harsogták Friedrichék.

— Halljuk! Halljuk! — biztatták a szónokot a Ház minden oldaláról.

— Halljuk a számokat! — kiáltotta Hornyánszky Zoltán.

— Hány zsidó adós a hősi halállal? — kérdezte Meskó Zoltán olyan hangon, amelyben benne volt a felelet, az, hogy legalább egymillió zsidó adós a hősi halállal.

— Itt a statisztika! — lelkesedett Hornyánszky.

— A számok nem hazudnak. A szám beszél!

— Akik elestek, azok is véletlenül estek el! — állapította meg Hegedüs György.

Itt 20 sort a cenzura törölt

Prohászka püspök valóban adatok felolvasásába fogott. De ezek az adatok — a Die Juden im Heere adatai — egytől-egyig valótlanok voltak. Egy közismerten antiszemita tendenciájú pamflet közismert valótlanosságai, melyek megvádolták a zsidóságot azzal, hogy kevés fia volt az arcélen. De a régi vád új felhangzása után huszonnégy órával beigazoltuk, hogy ez a vád: rágalom. Hadseregőparancsnokságunk hivatalos kimutatását szegeztük a rágalmozó pamfletíró mellé, s ebből a kimutatásból az derül ki, hogy 1918. március 11-én 134.640 magyar zsidó frontkatonára volt az arcélen. 134.640! Ez a szám 2,692.200-nak az öt százaléka. 1918. március 11-én volt-e vajjon 2,692.200 magyar katona az arcélen? Nem volt! E tragikus tavaszon sokkal kisebb volt már a magyar frontkatonák létszáma, a fronton levő zsidók arányszáma pedig — ennek kö-

vetkeztében — sokkal nagyobb a köteles százaléknál. De ebben a számban: 134.460 nincsenek benne azok a zsidó katonák, akik a háború rettenetes négy esztendeje alatt megrokkantak, s polgárokként, odahaza, vagy pedig az arcél mögött teljesítettek szolgálatot, nincsenek benne azok, akik testi fogyatékoság miatt csak az ország bensejében teljesítettek őr- vagy segédszolgálatot és nincsenek benne azok sem, akik 1914 augusztusától 1918 márciusáig eltűntek, fogságba kerültek, meghaltak és elestek.

Igaza volt Hornyánszky Zoltánnak. A számok nem hazudnak. A számok beszélnek. De, amit mondanak, az a rágalmozók bélyegét süti ellenségeink homlokára. És nem tagadjuk azt sem, hogy Hegedüs György is igazat mondott. Akik elestek, a zsidó katonák véletlenül estek el. Valóban, véletlenül estek el. Mindenki véletlenül esett el. A zsidók azonban, amint kiderült, nemcsak véletlenül estek el, de, fájdalom hiába is.

A számok beszéltek s a vihar, amelyet kavartak, elfűtötte a püspök ur de-jét, mint a pelyvát. Az igazság kiderült. De . . .

De a szívünk ma is szomorú. Hazug számokat igaz adatokkal megdönteni nem nehéz. Az igazság győzelmével a rágalom elbukik. Elmerül, elfelejtik. De mi felejteti el azzal a zsidó édesanyával, aki fiát adta a hazáért, azokat a gonoszságokat, amelyek a nemzetgyűlésen hangzanak el a zsidó katonákról? Mi felejteti el azzal a zsidó asszonnyal, akinek az ura elesett, Hegedüs György fitymáló közbeszólását: *véletlenül* esett el? Mi felejteti el a zsidó hadiárvékkal azt a x x x x x x hangot, amellyel *véletlenül* elesett édesapjukról, apák és fiuk tízezreiről merészelt nyilatkozni egy nemzetgyűlési képviselő? és mit érezhet az a rokkant zsidó katona, aki adós . . . adós a szabójának, adós a suszternek, a fűszeresnek, a háziurnak, mit érezhet, amikor azt olvassa, hogy ezeken felül ő még Meskó Zoltánnak is adós, adós az életével? . . .

Ezt ön, püspök ur, és társai a kereszténységben: Meskó Zoltán, Hegedüs György, Hornyánszky Zoltán nem tudhatják.

De mi: igen!

A zsidó egyetem ügye

új stációhoz érkezett. Az új stáció . . .

A neve: Haller István kultuszminiszter. Haller István kijelentette, hogy addig, amíg ő kultuszminiszter, nem lesz zsidó egyetem Magyarországon. A helyzet tehát az, hogy a zsidó egyetemet a magyar zsidóság fel akarná és fel is tudná állítani, de nem lehet. Nem lehet, mert a magyar kultuszminiszter kulturprogramjával

ellenkezik. A magyar kultuszminiszter kulturprogramjával? Nem! Haller István k . . . kurzusprogramjával,

Ezért azonban nem kell kétségbe esni.

A zsidó egyetem eszméje megmarad és él bennünk és azt hisszük, hogy nemcsak hosszabbéletű lesz, de kulturális eredményekben termékenyebb is, mint a Haller István kultuszministersége.

Prohászka beszéde.

Székesfehérvár püspökének a nemzetgyűlésen elmondott beszéde a sok levegőben lógó jelszó, hangos plakát, az utca rikitó lármája után az első irodalmi formába foglalt, áttekinthető és teljes programja a mai politikai irányzatnak. A keresztény politika pártjai és képviselői szerencsésen választottak. Prohászka Ottokár sulyánál, ékesszólásánál és multjánál fogva legalkalmasabb szószólója a keresztény politikai elveknek. Nem is ujsütetű hive a ma felszinen lévő irányzatnak. Tudatos, tisztán látja, hogy mit akar. Világosan építi elmélettét az elveit és alapos ismeretével rendelkezik mindazoknak a kérdéseknek, melyek a ma szőnyegen lévő „zsidókérdéshez” tartoznak, vagy azt érintik. Régi és ismert fegyvertára is van ezekben a kérdésekben. Mi végigkísértük Prohászka Ottokárt abban a megszeágázó munkájában, amellyel előkészítette, megszervezte azt a harcot, amelynek beteljesedését, győzelmét láthatja most maga előtt. Többször összemértük vele e harcok folyamán fegyvereinket. Emlékezünk a „hungarizmusról” írott cikkeire. Emlékezünk a „szociális hét” nevén ismeretes országos ankétra, melyen vezérkarával a legapróbb tervekig kidolgozta elméletének minden vonatkozását. Ebben az előkészítő munkájában Prohászka Ottokár mindig a magyar faj védelmének elméleti szemzőgébe helyezte bele a zsidókérdést. Ő volt, aki apostolként hirdette a mai kor eljövételét. Prohászka Ottokár az elmúlt héten azzal a felemelő érzéssel állhatott fel a nemzetgyűlésen, mint akinek sikerült eljutnia az ígért földjére.

A politikusok általában változtatni szoktak a harcmodorukon, ha győztesként révbe értek. Prohászka a régi maradt. A beszédei ellenzéki cikkíró korában két részből álltak. Néhány katonai adat, utána egy nagy program. Mint győztes sereg vezére sem tért el ettől. Legutóbb szintén katonai adatokon kezdte. Ezekkel már végeztünk. Kimutattuk, mennyit érnek, a mult számunkban. De ha harcmodorát nem is változtatta, a programját gyökeresen átformálta Prohászka Ottokár. Ezzel a programmal szembe kell néznünk. Ezzel a legteljesebb komolysággal kell foglalkoznunk. Prohászka Ottokár nem egyszerű közkatonája a nemzetgyűlésnek. Ő az egyesült kormányzópártok vezére, a parlamenti porond hőse, az uralkodó irányzat vezéralakja. Amit ő mond, annak hivatalos jelleget kell tulajdonítani. Az ő nyilatkozatai talán hivatalosabbak a kormánynyilatkozatoknál, mert az ő szava az uralmon lévő többség szava. Prohászka Ottokár kezében van a néphangulat irányítása. Amit ő mond, az közvéleménnyé dagad. Ő irányítja ma a zsidók helyzetét Magyarországon.

Prohászka programja egészen tiszta, semmi kétséget nem hagy. Ez a program: a zsidóknak a magyaroktól való teljes elkülönítése. Prohászka Ottokár két táborra osztja az ország népét. Magyarokra és zsidókra. A két tábor között határozott kézzel szétszakít minden köteléket. Elvág minden szálát, mely a zsidókat az ország egyéb népességével eddig összefűzte és egyé

tartotta. Elismer bennünket. Nem ócsárol, de eltaszít magától. x x x x x x x x x x x x x x x x
Aminek egységben tartása és összeforrasztása az eddigi politikának, a régi kormányoknak és államférfiaknak legtudatosabb és legfőbb törekvése volt. A régi politika elve azon alapult, hogy össze kell fogni az ország minden egyes fiának. Az állam érdekében egyesíteni kell minden szellemi és gazdasági erőt. Ezt az egységet erős kézzel együtt kell tartani. A tudatos nemzeti politikának az egységben rejlő erőket kell a nemzet gazdasági és szellemi gazdagodásának érdekében kiaknáznia. Az új politika, melyet Prohászka hirdet, a széjjelválasztás politikája. Prohászka külön táborban kívánja látni a magyarságot, melyet egyedüli nemzetfentartónak hirdet, a zsidóság utjául pedig a külön nemzeti szervezkedést, a *cionizmus* politikáját tüzi ki. Legyetek cionisták! — tanácsolja nekünk a püspök ur.

Ez a politika úgy érint bennünket, mintha egy győztes hadvezér olyan békét diktálna reánk, amely nem a legyőzöttek viszonyaiból meríti tartalmát, hanem amelyet készen, kívülről hozott magával. Mi hosszú, sulyos évek alatt mindig azt hirdettük a zsidóságnak: ez az ország a hazátok, szeressétek, szolgáljátok, legyetek jó magyarok. Ezt tanítottuk a háboru alatt. Ezt hirdettük a forradalom hajnalán, a Károlyi-uralom alatt mindaddig, amíg befogták a szánkat. Ezt küldtük üzenetként idegen járomban sinylődő testvéreinknek, a megszállott országrészekbe; ezzel öntöttünk erőt és biztatást a lelkükbe. Ezzel az elvvel haltak meg fiaink a harctéren, ezzel emigráltak közülünk sok ezren a kommün napjaiban. S most feláll a törvényalkotás éles akusztikájú, ragyogó termeiben, nagysulyu egyéniségével, papi talárban, főpapi aranykeresztrel a nyakán, az uralkodó többség teljes tekintélyével Prohászka Ottokár és azt mondja: „nem vagytok magyarok, menjetek a külön utatokon.”

Mit válaszoljunk Prohászka Ottokárnak? Nem akarunk hivatkozni arra, hogy a zsidók körében amugy is nagy és mélységés ebben az irányban az elkeseredés. Rövid válaszunk erre a beszédre ennyi: *ugyanazt követelte tőlünk a forradalom minisztere, Jászi Oszkár.* Prohászka beszéde mindenestre sulyos és különös helyzetbe juttatott bennünket. Ki vagyunk rekesztve, ki vagyunk taszítva a magyarság köréből. Bele vagyunk helyezve a zsidó nemzeti eszme büvkörébe. Ugy állítottak oda, mint akik veszedelmesek a nemzetre nézve. Védekezni kell ellenünk. A nemzetfentartás feladata szükségképpen harcot jelent ellenünk. Azt hisszük, zsidók soha még a miénkhez hasonló válságos helyzetben nem voltak. A külföld zsidósága elkülönített bennünket magától. Az a vádjuk ellenünk, hogy megszűntünk zsidóknak lenni, mert *magyarok vagyunk.* Itthon pedig a magyarságot tagadják meg tőlünk. Tehát egyedül, elhagyatva, mindenkitől izolálva, magunkra maradtunk volna...

Mégis azt mondjuk: megálljuk ezt a megpróbáltatást is. Ez a kitagadásunk, ez a kiközösítésünk mégis csak látszat és nem valóság. A magyar nép széles rétegei, jól tudjuk, nem távolodtak el tőlünk. Tudjuk, hogy a liberális keresztény politikusoktól

távol esik ennek a programnak ez a kiélezett következése. A magyar mult, a magyar tradíció, a magyar história, nagy férfaink emléke, mindannyi biztató fátylaként állnak előttünk és életünk legnehezebb percében, elveink e nagy történelmi próbatételénél nem csüggedő erővel maradunk azon a történelmi uton, amelyen hazánkkal és nemzetünkkel jóban-rosszban eddig együtt haladtunk.

Ruppert.

Ha a mai idők egyszer históriává érnek, Ruppert Rezsőből bizonyára történelmi hős válik. Kétségtelenül sok szenvedély viharozza körül ennek az érdekes egyéniségnek az alakját. Amiket mond, nem öseredeti meglátások, a történelmi adattára nem egyszer került már feldolgozásra. Szónoki fogásai nincsenek. A bátorsága, a nyugalma, az igazságnak hitté hatalmasodott tudása s az, hogy mellel áll neki az árnak: ezek teszik a mai keresztény parlamenti élet legrokonszenvesebb alakjává. Bürger ódája jut az ember eszébe: „Dal a derék férfiről.“ Nem hős, nem vértezett lovag; egyszerű férfi, — csak derék. Talán sohasem érdemelt volna inkább ódát, mint éppen ma. Az igazságai tiszták, egyszerűek és átlátszók, mint a tengerszem vize. A néplélek nem lehet a törvényhozás iránymutatója, — hirdeti Ruppert, — mert a néplélek beteggé is fajulhat. A nagy csapások, nemzeti veszedelmek, igazságtalan csapásokra, tulzásokra terelhetik a néphangulatot. A beteges néphangulat mindig bünbakokat keres. A világháboru két bünbakja: a liberalizmus és a zsidóság... Egészen bizonyos, hogy ő sem fogja elkerülni azt a vádat, hogy a zsidók védőjeül szegődött. Pedig Ruppert nem a zsidókat akarja védeni. Mélységesen hívő keresztény és intranzigens magyar. A magyarságot akarja védeni akkor, mikor az évtizedekre kiható törvényalkotásokat nem engedi muló néphangulatok homokjára építeni. A tisztánlátás védelmére kel akkor is, mikor a hadsereg felbomlásának valódi okaira mutat rá. A hadsereget nem zsidó agitátorok züllesztették el. A hadsereg demoralizálódott, mert éhezett. A hosszú háboru tompította el az idegeket. A vizes feketekávék, a hig levek, a lyukas bakancs, a ronggyá foszló köpönyeg, az elhagyott és sivárrá vált otthonok, az apátlanul otthon maradt gyermekek, a támasz nélkül maradt feleségek: ezek hozták meg a háboru szomorú végét. A háboru önmagát demoralizálta. A háborut az tette tönkre, hogy mélységes vágy élt már a lelkekben a békés, a teremtő munka után. Egy új Ruppert Rezső kellene ahhoz, hogy megállapítsa, mi züllesztí szíjjel, mi teszi lehetetlenné, hogy ez a békés, teremtő munka itt végre-valahára mégis megindulhasson?

Miért ment el huszárnak?

A halottakkal csak kényszerűségből érvelünk. A halál, az szentség. Akik a hazáért meghaltak, nem azért tették, hogy vitákat idézzenek fel a sírjuk fölé. A halottak nyugodni akarnak. A tulsó parton azonban szeretik újabban tetemrehívni a mi hősi halottainkat. Nem a tisztelet, nem az elismerés vezérli a zsidó halottaknak ezeket a nyomozóit. Keresik őket, mert kételkednek bennük. Reklamálják őket, mert keveslik a számukat. Nyomoznak utánuk, mert még a haláluk után is kétségbe vonják a hazaszeretetüket, a hősiességüket. Ugyenkor, csakis ilyenkor van szükségünk néha, hogy megbolygassuk halottaink siri nyugalmát. A nemzetgyűlés hétfői ülésén Sándor Pál hívott tetemre néhány zsidó hőst. A zsidó plutokrácia néhány hősi halottját idézte tanuként a Ház elé, hogy utasítsák vissza azt a vádat, hogy a vagyonos zsidók fiait meghuzódtak a frontnöggöttség biztonságában. Felemlítette báró Ullmann Ferencet, báró Kobner Károlyt, a két Strasser-fiut. Mikor az Ullmann báró hősi halálát felemlítette, egy kínos közbeszólás hasított feléje. Somogyi István ezt kiáltotta közbe: — *Miért ment el huszárnak? Ment volna*

trénnek, életben maradt volna. — Igaza van Somogyi Istvánnak. Miért ment el huszárnak báró Ullmann Ferenc? Ha nem tette volna, ma is élne, amint átélte a háborut Somogyi István is, akinek a harctéri pályafutását különben nem kutatjuk. Ő bizonyára nem volt huszár, ha az volt, akkor sem járt olyan helyen, mint Ullmann báró. Mert ha ott járt volna, ma nem ülne a nemzetgyűlés előadói székében és nem lett volna alkalma ilyen csunya és cinikus közbekiáltással meghálálni egy hős huszárnak, hogy meghalt a hazáért. Azért a hazáért, amely a hősi halálért ilyen közbeszólásokkal jutalmazza fiait a nemzetgyűlés házában.

Dánér.

Ezt a cikket a cenzura törölte

Mit cáfolt meg Sándor Pál?

Sándor Pál e heti nagy beszédének eredményei a következők:

1. Kimutatta, hogy a magyar törvények és magyar jogi felfogás nem ismernek zsidó nemzetiséget, csak zsidó felekezetet.

2. Kimutatta, hogy a Károlyi-forrádalom nem „fokhagyma-forrádalom“ volt, hanem előkelő katolikus körök részvételével folyt le.

3. Kimutatta, hogy a románokat előkelő családok vendégelték és fürösztötték tejbevajba Budapesten. (A „Társaság“ című arisztokrata lap cikke nyomán.)

4. Kimutatta, hogy a zsidók milyen nagy százalékban küzdöttek és estek el a harctéren. (Az „Egyenlőség“ hadiarchivumának adatai a 44-es gyalogezredről, két polémiánk 1918-ban Prohászkaival és multheti cikkünk Prohászka legujabb hadi adatairól.)

Ezt a beszédet olvassátok fel iskolákban, templomban, mint a zsidó hűség, a magyar hazafiság, a bátorság és férfiaság ragyogó példáját.

A magyar nemzeti hadsereg első sebesültje:

Patzauer Aladár.

Patzauer Aladár (született Szegeden, 1895), az I. honv. gy. e. főhadnagya, a sebesülési érem, a bronz és a Károly-kereszt tulajdonosa, az orosz harctéren küzdött 1915 júliustól 1916 februárig a zlota-lipai és strypai küzdelmekben. Patzauer Szegeden az 1919. év május hó 7-én megalakult ellenforradalmi tisztiszázadba önként jelentkezett és mint főhadnagy őrszolgálatot teljesített a szegedi Csillag-börtönnél, ahol 1919. május hó 28-án haslövést kapott, amely sebesüléssel 6 hónapig a szegedi kórházban feküdt élet-halál között. A kórházban meglátogatta az akkori körletparancsnok, néhai Szombathelyi alezredes Kuba Vilmos százados kíséretében. Mint lábbadozó ismét bevonult és 1920 júniusig a szegedi gyalogezredben teljesített szolgálatot előljárói teljes megelégedésére, 1920 júniusban önként leszerelt. A lövedékdarabot még a mai napig is a testében hordja.

Freund Jenő ügye.

Freund Jenő dr.-t, a debreceni hitközség elnökét, a debreceni Lów-affér hősét román barátkozás gyanuja alatt internálták; a gyanusítás aiaptalan volt, hogy Ferdinándy Gyula belügyminiszter az internálást megszüntette és Freund Jenő visszatérhetett otthonába. x x x x x

Vigyázat a statisztikával!

Pröhle Vilmos egyetemi tanár, nemzetgyűlési képviselő, a nemzetgyűlés 1920. szeptember hó 21-iki ülésén Sándor Pál elutasított indítványa nyomán a következő indítványt terjesztette elő:

1. Utasítsa a nemzetgyűlés a honvédelmi minisztert, terjesszen a nemzetgyűlés elé sürgősen jelentést arról, hogy miként oszlanak meg az ország területén élő fajok és nemzetiségek között a világháborúban a) az arcvonalban, a hadtápszolgálatban, a mögöttes országrészekben szolgáló katonák, b) a felmentettek, c) a hősi halált haltak, d) a rokkantak, e) a kitüntettek;

2. utasítsa a nemzetgyűlés a belügyminisztert, hogy ugyanezen adatokra vonatkozólag kérdőrovatokat illesszen be a népszámláló lapok rovatai közé;

3. utasítsa a nemzetgyűlés a honvédelmi minisztert, terjesszen a nemzetgyűlés elé sürgős jelentést, miképpen oszlanak meg a hadiszállítások a világháború alatt az ország területén lakó népfajok és nemzetiségek között;

4. utasítsa a nemzetgyűlés az igazságügyminisztert, terjesszen sürgős jelentést a nemzetgyűlés elé a hadiszállítások terén elkövetett visszaélésekről, a tettesek faji és nemzetiségi arányszámának feltüntetésével. Az indítványt elfogadták. Mi is elfogadjuk. Megjegyezzük azonban a következőket:

A miniszterek jelentése nem épülhet a népszámlálás adataiból. Először azért nem, mert a népszámlálási lapok kérdéseire adott válaszokat hiteleseknek és kifogásolhatatlannak vélelmezni nem lehet. Másodszor azért nem, mert a Csonkamagyarország lakossága köréből beszerezhető adatok egyáltalán nem alkalmasak azoknak a vitás kérdéseknek a tisztázására, amelyeknek a tisztázását az indítványozó a miniszteri jelentésektől várja. A magyar zsidóság szerepe a világháborúban, például, csak egy olyan adatgyűjtési akcióból derülhetne ki, amelynek színhelye a régi Magyarország lenne. De feltétlenül megbízható és pontos eredményt egy ilyen adatgyűjtéstől sem várhatnánk. Mert azon nem nyilatkozhatnának sem az elesettek, sem az elhaltak, sem az eltűntek, sem azok, akik a háború befejezése után haltak meg, sem azok, akik még ma is hadifogságban vannak, nem nyilatkozhatnának, akik időközben elhagyták az ország területét, akik kivándoroltak.

A népszámlálástól, vagy azzal kapcsolatosan tehát nem várhatjuk a kérdés megvilágítását.

A háború katonáinak felekezetei, illetve nemzetiségek szerint való megoszlásáról csak az ezredtörzskönyvekből lehetne pontos képet adni, feltéve, hogy ezeket a törzskönyveket mindvégig nagy pontossággal vezették és azokba bejegyeztették például a piavei katasztrófa áldozatai is, nemkülönben azok, akik az utóbbi két év alatt haltak meg hadifogságban stb. stb.

Itt is hangsúlyozni kell azonban, hogy a kimutatásnak a Csonkamagyarországról kiegészülő ezredek törzskönyvei egymagukban nem képezhetik alapját. Nem elég azonban az sem, ha azoknak az ezredeknek a törzskönyveit vizsgálják át, amelyek a régi Magyarországból egészültek ki, — rengeteg zsidó szolgált például a 65. (munkácsi), a 71. (trencsényi), a 72. pozsonyi, a 34. (kassai), a 26. (losonci), a 82. (székely), a 23. (szabadkai) közös gyalogezredekben, — hanem át kell vizsgálni a volt osztrák-magyar monarchia összes ezredeinek a törzskönyveit, mert nagyon sok magyar zsidó katona szolgált például a bosnyák-hercegovinai gyalog- és vadászvezredekben, a császárvadászoknál és az önálló vadászászlóaljokban, az Ausztria területéről kiegészülő tüzér-, különösen vartüzérezredeknel és műszaki csapatoknál s egy kimutatás, amely ezeket az idegen ezredekben szolgáló magyar zsidó katonákat is nem veszi figyelembe: hamis és semmitmondó.

A mi adataink.

Mikor a világháború első ágyui megszólaltak, az Egyenlőség apró ólombetűi siettek emléket állítani a magyar zsidók hősiességének. A halottak néhány soros fejfát kaptak, a hősök mellére néhány ólombetűvel mi is apró medáliákat aggattunk. Az elleneséges dombok hős megostromlóinak, az éjszakai portyázások elszánt katonáinak a hősi naplóit vettük. Apák és testvérek beküldték nekünk a büszkeségüket jelentő hirecskéket, szenvedő édesanyák könnyes levelekben közölték velünk a gyászukat. Az Egyenlőség háborús adattára az ötéves háború alatt dicsőséges és könnyes Pantheonná nőtt, a magyar zsidóság hazaszeretetének, önfeláldozásának, férfiaságának büszke emlékévé. Múzeumnak szántuk ezt a mi kis külön gyűjteményünket. Katalógizálni kezdtük, a mozdulatlan örökkévalóságnak szántuk a mi adatainkat, hogy némán is beszédes hirdetői legyenek a világháború nagyszerű napjainak. Ugy gondoltuk, ezekhez az adatokhoz majd a késő korok kutatói el fognak zárandokolni, mint egy nagy csata letarolt helyéhez. Meg fogják nézni a hősiességnek azt a felemelő képét, amely a kis adatok ezreiből kirajzolódik, mint valami érdekes körképet. Nem fegyvernek szántuk ezeket a kis adatokat, hanem emlékeknek. Ezek a mi kis adataink újabb életre kelnek és hadakozni kezdenek, mint az Anatole France ólomkatonái, melyeket a kisfiú lefekvés előtt az asztalon felejtett. Kardot ragadnak, szuronyt feszítenek, kimennek a közvélemény forgatagába, elmennek a nemzetgyűlés színe elé, felütik a fejüket egy-egy vád hallatán, kikelenek a papirossirjukból, mint a Heine gránátosa, hogy megvédjék a támadott zsidóság megszentelt igazságát. A mi kis adataink, az Egyenlőség háborús statisztikái, harcolnak a rágalmak ellen, ők verik vissza az igaztalan vádakat. Őket látjuk az első arcvonalon, ha tulzó általánosításokat vágnak szemünkbe, ők a mi katonáink, ha el akarják tőlünk vitatni a jussunkat. Hálásak vagyunk ezeknek a mi verekedő adatharcosainknak, hálásak vagyunk az anyáknak, apáknak, testvéreknek és hitveseknek, kik nekünk ezeket az adatokat beküldötték. Hálásak vagyunk azoknak a derék, hős zsidó katonáknak, akik a Doberdo sziklás fensikján, a Karst meredeklein és Galícia sártengereiben, a pergőtüzek halálos zivataráiban ezeket az adatokat a saját testükkel, a saját vérükkel átérték.

Itt a cenzura 3 sort törölt.

Egy zsidó egyetemi magántanár harctéri kitüntetései.

Dr. Szirtes Zsigmond egyetemi magántanártól a kultuszminiszter megvonta a venia legendit, mert a kommunin alatt is — noha nem kommunista szellemben! — tanított. Szirtes Zsigmond több, mint négy esztendőt töltött a harctéren, a m. kir. 16. honvéd gy. e. főhadnagyaként és ezalatt az idő alatt mellére tüzték: a III. osztályú katonai érdemkeresztet, az ezüst Signum Laudist, a bronz Signum Laudist, mind a hármat a kardokkal, a német vaskeresztet és a sebessülési érmet.

Itt a cenzura 8 sort törölt.

Ég a villany!

Miskolcra írják nekünk, hogy a miskolci római katolikus alsó plébániára edelényi Koós Samu, a Borsod-Miskolci Hitelbank vezérigazgatója, a miskolci orthodox izraelita hitközség volt előljárója, bevezette a villanyvilágítást. Hogy ezt meglehesse, előzőleg kitért.

Heine és Ady.

Nemzetgyűlési beszédében szépszavu és tudós Prohászka Ottokár püspök párhuzamot vont Heine és Ady Endre között s „bámulatos hasonlóságot” állapított meg. Heine — mondotta — mindent lekicsinyel, ami német, Ady mindent, ami magyar; Heine a kereszténységet csak karikaturában tudja látni, szint-azonképp Ady a mi magyar tradícióinkat és nagy érdekeinket. Azután fájdalmasan sóhajtott föl: „A zsidóság szelleme ekképen járja át és hamisítja meg a magyar érzést, a magyar szellemet, a magyar kulturát.”

A parlament tudvalevőleg sehol a világon nem tudományos, irodalmi és művészeti fórum. Nem a kivállasztott tehetségek tanyája, nem az istenadta művészek otthona, tehát értékmérője sem lehet a szellemi munkának, még kevésbé gyakorolhatja egy akadémia jogait. Hogy tehát jobboldal, baloldal és közép tapsolt a püspöki paralellának, ez a külső politikai hatás a kérdés lényegét nem érintheti. A magyar nép jelenlegi képviselője a két költőnek csupán politikai reliefjét látta fölcillanni egy pillanatra Prohászka szavaiban és magáévá tette a szónok kegyetlen kritikáját: Heine nem volt német, Ady nem volt magyar, Heine halhatatlan dalaiból, csodaszép románcaiból, bűvös balladáiból, a szellem Montblanc-csucsát járó prózáiból idegen érzés, idegen gondolat fagyasztó lehellete árad, Ady Endre peturbános, tárogató, velőbemarkolóan véres magyarságából az „átkos zsidó géniuszt” sorvasztó köde szállong; Heine, a „Zwei Grenadiere”, a „Loreley”, a „Deutschland, ein Wintermärchen”, a „Harzreise” költője meggyalázta német nemzetét és temérdek versével ugyanebbe a rettentő bűnbe esett Ady is, szóval mindketten nemzetietlenek, hazátlanok, veszedelmek, destruktívok, — zsidók.

A zsidóság szelleme hamisít és inficiál.

Itt 7 sort a cenzura törölt.

A zsidó szellem, amely a tudományban nyugtalanul kutató, a lírában szívbehasítóan fájdalmas, szerelmi dalaiban édesen bugó és panaszkodó, vallásos melódiáiban alázatosan istenes, a zsidó szellem, mely a művészetekben a képzelet és az elgondolás aranyszálain szövi évezredek óta mestermunkáit, mely a humanista felmagasodás olyan rétegeibe jutott el, hogy még ellenségei is az irigység csodálatával néznek fel reá, — ez a szellem hamisít és ragályoz. Ime, lássátok, Heine szelleme meghamisította Adyt, zsidót csinált belőle, elvarázsolta, elveszejtette. Mert Heine németgyűlölő volt, Ady magyargyűlölő lett. Hozzátehetjük: épp annyira gyűlölte Ady a magyarokat, mint Heine a németeket. A költő, az igazi, az égi lantos, nem gyűlöl, mélyen tisztelt gyülekezett. A költőnek megadatott az érzés mélysége, a szárnyalás magassága, a szénvedély lobbanékonysága, a szó hatalma, a képes beszéd isteni titka: — a költő többet tud és mélyebbről érez, mint te, tisztos és tanult felebarátom, a költőnek joga van ostorozni a bűnt, megróni a hibát, gunyolni a gyávát, a gógóst, a szivtelent, az izléstelent, az elbizakodottat és a költő azért még költő marad. Sőt éppen azért költő.

Senkisésem lehet olyan vakmerő, hogy azt állítsa: valamely nép minden tagja érinthetetlen bálvány és Gessler-kalap minden hivatalnoki akta, amely a minisztériumokból kikerül. A Victor Hugok, a Swiftok, a Dosztojevszkiok, a Tolsztojok, az Ibsenek, az Anatole Franceok embernemesítő lélekbuvárlata nem ismer bálványokat és átmeneti tekintélyeket, az ő lámpásuk odavilágít mindenkinek az arcába s ha az angol költő úgy találja, hogy hazája társadalmát a hipokritaság férgel őrlik s ha az orosz író az ólombányákba hurcolt parasztság sorsán kesereg: hol az a botor, aki azt mondaná, hogy ezek lekicsinylik, elárulják, kifigurázzák nemzetüket? A költő lelke a nemzetéből és az emberiségéből lelkedik, milliók és milliók öröme és bánata sűrűsödik össze benne s egy-egy kitörése, mint valami hatalmas égiháború, ama millióknak félelmetes erejével zeng és dübörög, mialatt mi kicsinyek idelent félszen dugjuk össze a fejünket. Félszen, mert érezzük, hogy emberek vagyunk, gyarlók, akik vétkezünk önmagunkkal és társainkkal, testvéreinkkel szemben. A gyűlölet mérget fröcsköljük széjjel, mikor a szeretet olajával kellett volna kengetni szenvedő felebarátaink homlokát. Uszítottunk az üldözöttre, a gyöngébbre, mikor szívünkben a jóság szerelmének kellett volna föllobognia. Csöndes gyónásaink közben olykor bevalljuk hibáinkat, esendő voltunkat, a fórumra bizton nem megyünk el kérkedni vele, — de a költő korbácsa végigsuhog hátunkon.

Ami németgyűlöletet Heine szemére vetnek, az a németség egyes (há! Istennek, egyre kevesbedő) hatalmaskodóinak, régebben polgár-, ma munkásellenes tagjainak, a türelmetleneknek és kardcsörtetőeknek, a minden más nemzet kulturáját lekicsinylőknek szellemes persziflázsa volt csupán. Ostorozta őket, hogy hibáik tudatára ébressze és megjavítsa őket. Ady Endre, akinek irodalmi értékét szűkebb környezete talán nem becsülte túl, amikor Petőfivel és Aranyval állította egy szintre, akiben a magyar géniuszt ritka fényvel és perzselő tüllel izzott, a nemzetét és népét javító, a bajokra orvosságot tudó szellem pallosával hadakozott. A sebeket gyógyította, kötözgette s ha közben maga is sebeket hasított, azért tette, mert harcos természet volt s mert olykor éreztetni kell, hogy mennyire fáj a seb. És ez az inficiált „zsidó” Ady még tulzásaiban, mértéktelen haragosságában, nyers kifakadásában, szókötése rugalmas eredetiségében is magyar volt. Magyar a szive gyökeréig, magyar még dekadens mivoltában is, ami a magyarságon a múlt század végén, a Nyugattól való elmaradottságán érzett fatalista fájdalmában vett erőt.

Szépszavu és tudós Prohászka Ottokár a zsidóknak ajándékozta Adyt. Odatesszük a többi ajándék mellé. Nem utolsó sorban leszünk rá büszkéek.

olnár Jenő.

OPERA. A Nemzeti Ujság csütörtöki számában azt írja, hogy a zsidók az Operában bosszúból nem-tapsolással obstruálnak a keresztény művészetnek és ezért a zsidókat ki kell szorítani a nézőtérrel is. Némelyek mondják, hogy a Globe színházban és a Hotel Bourgogneban is csak elvétve hangzott fel taps, mindazonáltal bizonyos Shakespeare (a gyengébb x x x x x kedvéért: Szekspir) s Molière nevű színészeknek nem jutott eszébe bosszút szaglászni a közönségben. Mások azt állítják, hogy a közönség az Operában nem is azért nem tapsol, mert zsidó. Hanem másért. Vajjon miért?

Sátrak a szélben.

A köd lehull, felől, alól
a szürkegúnyás ősz lapúl,
hajrázó szél dudál vadúl
a puszta sík felett.
A ponyva fent feszülve reng,
a zöld fűzér remegve leng,
Sátorlakók szívébe csend,
mint lobogó, lebeg.
Bolond zene hasít bele,
zokog a lombok levele,
ássáfok jól a felőbe le
a sátorcöveket.

Ó, mily sötét a messzeség,
holdunk, ki tudja, lessz-e még,
mely, mint a lámpa, messze ég
s kék tüzeit tárja ki?
De éj felett, ha szél nevet
s harsogva küld vad éneket,

edzett szívek, ne féljete
viharban állani!
Ó, bús nomád éltünk sorát
kiáltsuk a világon át
s igyuk az élet mámorát,
vidámság sátrai!

Ne féljete, zenéljete
a zengő, zúgó szél felett
és hívjátok az életet,
mely eltűnik tova.
A kába köd hiába főd,
elűzve éjt és öröögöt,
csóvásban ég a föld fölött
fáklyáink szent sora.
Velünk az ég, lobogva még
látják szívünk szövétnekét,
a szélben százszor jobban ég
s nem alszik el soha!

Bródy László.

Válogatott idézetek.

Apák és fiuk.

Kerestem azokat a frázisokat, ... amelyek segítségével a zsidóság hályogot vont a magyarság szemére... Ezek a frázisok... a következők voltak: egyenlőség, szabadság, krisztusi szeretet... Azzal a szintén zsidóktól származó és — mondjuk — gyengeelméjű szajkó módjára utánamondott kérdéssel, hogy: mit szól hozzá a művelt nyugat, — már nem is akarok foglalkozni. A magyar jogrend és konszolidáció a zsidóság kivándorlását kell, hogy maga után vonja.

Dánér Béla nemzetgyűlési képviselő beszéde 1920 szept. 21.-én.

Rosszul bánnak paraszttal, zsidóval, és alkotmányról, szabadságról mernek beszélni.

Széchenyi István gróf naplója 1825.

Az embernek első szüksége a szabadság, mely ha elvétetett, a haza neve elveszti bájerejét. Csak ha mindenkit, ki a hon határai között él, az alkotmány áldásaiban részesítünk, gerjeszthetünk honszeretetet. — Mindenik javítást, mely a zsidók polgári létére nézve történt, aránylagos erkölcsi jobbulás követte. — Isten szabadságra teremté az embert... a szolga rabláncai elgyengítik a legerősebb férfikart s nincs oly jó szív, mely sokáig szeretni tudna, ha csak gyűlöletre talál okot. Hogyha szívünkben a haladás eszméje egy pillanat gerjedelménél, az emberiség jogai mellett mutatott buzgóság hazugságánál több vala, a zsidók emancipációja szükségké vált. A nép... által fogja látni, hogy a zsidók romlottságának oka csak elnyomatásuk. — Idők fognak jönni, boldogabbak, mikben a nép a szomorú valóságot, melyet az örök zsidó regéje képez, épen olyan lehetetlennek fogja tartani, mint mi a regét. Az idő int s nekünk nem szabad hátramaradni.

Eötvös József: A zsidók emancipációja. 1840.

Világnézetek.

A keresztény világnézet tagadó felekezetek nem egyenjogúak velünk keresztényekkel.

Kovács Ernő nemzetgyűlési képviselő beszéde 1920 szept. 22.-én.

Az eget és földet hívom én tanúságra, hogy legyen zsidó vagy nem-zsidó, férfi vagy nő, szolga vagy szolgáló, minden emberen cselekvése szerint nyugszik az isteni szellem.

Jalkut 42.

Ti és a nemzsidó egyenlők vagytok az Úr előtt.

Mózes IV. 15. 16.

Szeressétek az idegent...

Mózes III. 19. 14.

— Mindazok, akik Beck Fülöp hadnagyról, kit a csehek Omszkban meggyilkoltak, közelebbi adatokat óhajtanak megtudni, forduljanak Rosenberg Adolffhoz, Károlykört 20.

Temetőben.

„A felkelő, az elhunyt nap
Hozott-e ma, ígér-e holnap
Örömet és reményt? ...“

Arany János: A dalnok búja.

Sírkövet avatunk. Künn vagyok a temetőben; ma feketélik a nyugalom és csend szent helye a nyüzsgő embertömegtől. Vendégül látják az elhunytak lelkei ott fenn, vendégül az emlékkövek itt alant a gyászoló családbelieket. A zsidó az Ujesztendő és az Engesztelőnap közti héten odajárul a sírok elé: „Apám! Bűnbocsánatot akarok mennyei atyámtól; megtoldom a Hiszekegyet egy tizenegyedikkal, hogy újra feltámad a mi felekezetünk elismerése, méltányos megítélése, hogy hazánk feltámadása meghozza hű fiainak, nekünk zsidóknak is áldásait. De mielőtt a nagy napra elkészülnék, fölkeresem a sírokat és magamba szállva siratom sorsomat és úgy gondolom, te meghallgatod szomorú gyermekeidet és képzeletemben élve, megnyugtatsz és biztatsz, mint amikor még élteél:

„Fiam! Nem alszik Izrael öre; majd megsegít.“

S egy másik siron leborul a gyászba öltött fiatal leány:

„Édesanyám!... Szenvedek, boldogtalan vagyok.

Mióta elhagytál minket, öcsémet kidobták az egyetemről, engem elutasítottak az Iparművészeti-

ből, Apa gondterhesen jár, kel, szenved az új kurzus miatt, amely-

ről azt mondják, hogy hazánk megváltását hozza... Oh jaj! Miért nem hajthatom öledbe a fejem, miért siratom el keserveimet itt e homokos hanton? Szerdán lesz Jomkippur; de sok imádkozni valóm volna. Eljöttem ide... talán megnyugtatsz engem, anyám, mint nemrég, amikor biztaltál:

„Édes kis lányom! Hazánkban nem lehet pogrom; ne félj! Az ünnepekre már rég megnyílik előttetek az egyetem, az iparművészeti. Elkísérlek majd magam Lechner palotájába.“

„Anyám!

Itt a cenzura 2 sort törölt.

Te tudod, hogy a nyomás alatt családunkból is sok lett a hitehagyott... Leroskadok a vádak súlya alatt, elvesztem hitemet Isten gondviselésében...“

S ott ülök a padon, épen elolvastam a vezércikket: Alexandert, Beöthyt, Rákosi Jenőt támadja és kikezdi a volt munkatárs:

„A felkelő, az elhunyt nap
Hozott-e ma, ígér-e holnap
Örömet és reményt? ...“

S hallom a meggyötört leányszív halk zokogását. Művelt leány az; sirás közben gondosan letép egy-egy száraz virágszálat, elszáradt levelet.

Amott egy primitív lélek nem tud magán uralkodni; jajveszéklésével felveri a sírkert szent nyugalomát. Neki most nem fáj a köz baja, bánata, keserve; férje sirján kesereg; kis fia olvassa az apa lelki üdvéért szóló imát.

Itt 4 sort a cenzura törölt.

Bajtárs!!

Baranovicsinél esett el a fiu; testvére — frontkatoná — kikutatja a hazáért elesett öccsének a tetemét, hazahozza és visszamegy. Akkor még mind azt hittük, hogy hazánkért küzdünk, hazánkért, hogy egyszersmindenkorra megmentsük a szláv és román veszedelmétől. Visszamegy és 1916-ban eltűnik.

S nem messze onnét, ott sorakoznak sirjaik azoknak a zsidó fiuknak és férfiaknak, akik idegenben elestek a hazáért és akiknek a holt tetemét a kegyelet és a család anyagi helyzete a hazai rögben pihenteti.

„Édes jó anyám! Háromszor súlyosan megsebesülve, meg kell halmom. Vigasztaljon meg benneteket az, hogy a hazáért halok meg. Vigasztaljon meg Isten! Isten veletek! 1914. november 22-én Rezsőtök.”

A fiu utolsó leveléből e szemelvényt vésette a köre a meggyötört anyai sziv.

Rezső! Boldog vagy, hogy hazánkra gondolván, meghaltál;

Itt 2 sort a cenzura törölt.

S ti mind, édes, fiatal testvéreim: tüzerek, 44-es, 67-es stb. gyalogosok, ti fiatal orvosok, akik e szent helyen pihentek, *tanuim vagytok, hogy nincs nekünk más hazánk, mint a három halom, négy folyam országa*, hogy bármennyire izgatnak is ellenünk rosszhiszemű irigy x x x x x x x x x x x x x x x x x x elleneink, azt várjuk az örökkévaló törvényt ülő biránktól, hogy széttépi a ránk borított fekete leplet, széttépi a gyűlölség ködfátyolát.

Sirjaitokat látva, szivünk fájdalmasan ugyan, de öntudatunk büszkén néz elébe a *jom haddinnak*, az ítélet napjának és elvetjük a dalnok buját, keservét és kivágjuk hazánk ellenségeinek: Lázbeteg az édes anyánk, nem ismer meg minket, arcul köpi még az orvosát is. Nem fordulunk el tőle, mert hiszen megszűnik a rettenetes sebláz és ránk ismerve megsimogat újra bennünket, amikor jóságos kezét megsókoljuk.

„A felkelő, az elhunyt nap
Hozott-e ma, ígér-e holnap
Örömet és reményt? . . .”

Ma nem hoz még, ma nem ígér még sem örömet, sem reményt, de holnap megint csak kivirrad és föl-tamadunk.

Budapest, 1920. szeptember 19-én.

Kohlbach Bertalan dr.

Winterberg Gyula halála.

A pesti chevra kadisa érdemes elnöke, Winterberg Gyula udvari tanácsos 72 éves korában elhunyt. Hosszu, fáradságos, nagyrészen a zsidóságnak szentelt élet záródott le az aggastyán halálával, aki élete utolsó 12 évét ugyiszólván reggeltől estig a zsidó jótékonyág ügyének szentelte legrégebbi filantróp testületünk, a chevra kadisa élén. Mint a chevra bármely hivatalnok, a hivatalos órákban, sőt jóval azokon túl is, ott dolgozott a szentegylet nagyrészt titkárja, Endrei Henrik dr. támogatásával. Működése alatt százezrekkel támogatta a chevrat, s bár érdes modoru és zárkózott természetü ember volt, minden gondolatát és vagyonát önzetlenül a zsidó karitatív célok szolgálataiba állította. Morvaországban született, régi német-zsidó családból, a rabbi Eleázár Flekeles ősi rokonságából származott, melynek mélységes zsidó és német kultúrája belőle is valóságos író és költőt nevelt. Fiatal korában a prágai lapok zenekritikusa, Mozart alapos ismerője, majd a Neue Freie Presse tárcaírója lett. Később Budapestre került, Pulszky Ferenc körébe és a fővárosi literátus és művészi életnek ismert alakja lett. Német stílusát, irodalmi tudását és finom izlését nagybátyja, Hartmann Mór, a híres osztrák költő hatása még csak mélyítette. Később bankigazgató lett a nyolcvanas években Budapesten, feleségül vette a híres debreceni Steinfeld-család leányát, Idát, akivel évtizedekig harmonikusan boldog életet élt. Mint az

Iparbank egyik igazgatója, számos malom- és iparvállalatot alapított és jelentékenyen hozzájárult a közigazdasági élet újjászületéséhez. Felesége azonban súlyos beteg lett s közel másfél évtizedig egy külföldi szanatóriumban — ahol el is hunyt — kellett kezeltetnie, és Winterberg, visszavonulva a gazdasági közéletől, élére lépett a pesti chevra kadisának és a jótékonyágban keresett és talált megnyugvást. Elnöke volt a zsidó gimnázium építőbizottságának, a megszűnt magyar ITO-szervezetnek. Az öreg urat egész Budapest ismerte. Életét, mely nagy elfoglaltsága mellett is a legtragikusabban egyedüli és elhagyatott volt, a templombajlás, a chevra diszgyűlései színezték csak ki számára. Boldogan és büszkén ragaszkodott felekezeti pozíciójához és beszédei, melyekkel egyesületi ünnepeit megnyitotta és ékesítette, remekei voltak a stílusnak, a goethei német-ségnek és a kulturának. Szabolcsi Miksa felett tartott feledhetetlenül szép gyászbeszédét az egész világ zsidó sajtója átvette. Élete utolsó éveit a proletárdiktatúra üldözései és az azt követő idők hatása alatt az eddiginél is szomorúbban teltek el. Halála a zsidó-kórházban következett be, hétfő este kilenc órakor. Egyetlen fia távol külföldön tartózkodik és így elhagyatva halt meg. Hatalmas vagyona felét fiára, másik felét a chevra kadisára, a zsidó gimnáziumra, a zsidó nőegyletre és egyéb zsidó emberbaráti intézményekre hagyta.

Temetése csütörtök délután nagy részvétellel ment végbe: Hevesi, Adler, Fischer rabbik, Székely Ferenc elnök, Adler Gyula, a chevra alelnöke és Endrei Henrik, a chevra titkára bucsuztatták. A pesti chevra kadisa vezetését Adler Gyula, az eddigi érdemes és buzgó alelnök vette át a gyászév tartamára.

A numerus clausus és az evangélikus jogakadémia.

Az eperjesi evangélikus jogakadémia a cseh megszállás elől Miskolcra költözött és ott folytatja működését. Ez a főiskola volt az egyetlen, amely a tavalyi sivár emlékű iskolai évben is folytatta működését és pedig régi, nemes hagyományainak megfelelően: nem politizálva, nem rendelve alá a tudomány szempontjait a politikai divatnak. A numerus clausust nem ismerték ezen a jogakadémián és a felekezeti gyűlölséget sem és a diákokat csak tudásuk és egyéni becsületük kvalifikálta. Egy x x x x x x x egyesület ezért meg is rőtta a főiskolát. Leiratot intézett hozzá és számonkérte a vezetőségtől azt, hogy zsidó diákokat is felvett a hallgatóság közé. A jogakadémia azt felelte, hogy őt csak a törvény, az egyházi és a főiskolai statutumok kötik, egyéb semmi és visszautasította az illetéktelen beavatkozást. A jogakadémia liberális magatartásának azonban más következménye is lett. Haller István augusztus hó 6-ára a főiskolai reform megbeszélésére összehívta az összes magyar főiskolák kiküldöttait, csak egyetlenegy főiskola nem kapott meghívót erre a konferenciára: az eperjesi. A mellőzés miatt a jogakadémia, amelynek ezidőszerint dr. Mikler Károly áll az élén, felterjesztést intézett a közoktatásügyi miniszterhez

Itt a cenzura 10 sort törölt.

Ledermann Mór,

a pesti izr. hitközség érdemes előljárója a jomkipuri felajánlások során a dohány-utcai templomban a tórnál 50.000 koronás alapítványt tett a zsidó gimnáziumnak. Az alapítvány kamataiból azt a fiut jutalmazták, aki a magyar irodalomból a legjobb osztályzatot kapja.

Sándor Pál a zsidó katonákról.

Sándor Pál: Nem tartom helyesnek, hogy amíg hivatalos statisztikát nem látunk, ebben a dologban itélkezzünk. Méltóztassék tekintetbe venni, nekünk tudni kell előbb, hogy hány ember vonult be a zsidók közül, hány ember volt a fronton, hány ember esett el és hány jött haza mint invalidus, mint vak.

Hornyánszky Zoltán: Ezt akarjuk mi is!

Sándor Pál: Addig, amíg ezt nem tudjuk, nincs jogukban, t. nemzetgyűlés, hogy azoknak sirjait tapossák, akiknek sirjaihoz szintén invalidusok, vakok, apák, anyák, árvák és fiúk fűződnek. Menjenek a tömegsírokhoz, méltóztassanak megnézni azokat, ahol keresztények és zsidók együtt fekszenek, menjenek a legszomorubb, legnagyobb központhoz, a rákoskeresztúri zsidótemetőhöz, ahol külön vannak a katonák sirjai, nézzék meg azokat. Hiszen a mi lelkiismeretünk nem lehetne nyugodt, ha ítéletet mondunk az adatok ismerete nélkül, hiszen 100.000 ember között itt annyian vannak, akik érdekelve voltak halottakban. De t. nemzetgyűlés, ha a környezetemet nézem, akkor is meg vagyok döbbenve, hiszen méltóztassék megengedni, nem a szegényebb sorsuakról beszélek most, báró Ullmann fia az első ütközetben elesett. Br. Kohner Adolf egyetlen fia kórházosztágba volt beosztva és protekcióval kellett a hadügyminisztériumból kihozni, mert a frontra akart menni a huszárokhoz, bár félig vak volt. Az első ütközetben elesett. Itt van Strasser Izidor földbirtokosnak két fia. Két gyönyörű fia volt és mindkettő egy héten esett el. Mutathatnék önöknek egy nagy zsidó családot, amelynek 84 tagja vonult be, mutathatok egy családot, amelyből 9 fiu rukkolt be és mindnyájan a fronton voltak. Az adatok bármikor rendelkezésre állanak. Bocsánatot kérek, ezeket az embereket, akik amugy is elvesztették legnagyobb kenyérkeresőjüket, fenntartójukat, kell hogy legalább annyira megvédjük, hogy addig, míg ezeket a dolgokat biztosan nem tudjuk, ne támadjuk azt a vallásfelekezetet, amelyben ők is benne vannak. Én azt láttam, t. nemzetgyűlés, hogy a háború alatt a fronton a zsidó és keresztény katonák és tiszték a legjobb egyetértésben éltek.

Szabóky Jenő: Én meg mást láttam.

Sándor Pál: Én azt láttam és azt tapasztaltam, hogy azok, akik tényleg a fronton voltak, akik tényleg a tetves árokban feküdtek, akik tényleg a Doberdón a rettenetes pergőtűzben voltak és együtt hadakoztak, azok ily támadásokat bizony nem igen intéznek, vagy legalább is az rikaságszámba megy. Nagy erkölcsi bátorság kell tehát ahhoz, hogy valaki ideálljon és ilyen támadást intézzen, amelyet Ereky képviselőtársam tett az egész vallásfelekezet ellen.

Taszler Béla: Nem felekezet, mindig a faj ellen!

Sándor Pál: De tovább megyek egy lépéssel. Itt van egy statisztika, amelyet igen nehezen tudtunk összeállítani. Itt van a 44. gyalogezred zsidó hőseinek statisztikája. Leteszem ezt a Ház asztalára. Ez a 44. honvédezd tisztikarának a statisztikája. 145 tisztről szól ez a kimutatás és ez a 145 tiszt kapott összesen abban az ezredben 388 kitüntetést.

Kontra Aladár: Igen, tudjuk, volt ott egy parancsnok, az csinálta!

Szabóky Jenő: Nem számít a kitüntetés!

Sándor Pál: Én nem tudom, nem voltam katona és Prohászka igen t. képviselőtársam is azt állította, hogy az Eiserne Kreuz-et elnevezték Juden Kreuznek... (Egy hang balról: Ladászámra küldték! Zaj.) ...nem tudom elhinni, hogy azok a kitüntetések, amelyek a fronton, harcban szerzett kitüntetések, pl. az aranyérem, vagy pedig a Károly-csapatkereszt, signum laudis, vagy az ezüst érdemkereszt...

Dánér Béla: Nagyon könnyen kaphatták!

Sándor Pál: Szívesen felolvasom ezt a listát. A III. osztályu katonai érdemkeresztet a hadiékítménnyel és karddal kapta 13, az ezüst signum laudist 14, a bronzot 42, a koronás érdemkeresztet 13, kard nélkül 14, arany vitézségi érmet 3, II-od osztályu vitézségi érmet 32, bronzot 49 stb. és a rovatban a legutolsó: Károly-csapatkeresztet kapott 114.

Grieger Miklós: Az ezredparancsnok zsidó volt! Bauernek hívták.

Sándor Pál: Mondok más példát is, én ugyan nem tudom, ki volt az ezred parancsnoka, azonban általában nem hiszem, hogy a zsidók tekintetében, ami a kitüntetésekkel, protekció uralkodott. (Élénk ellentmondások.) Hogy zsidók protekció útján jutottak kitüntetéshez, ezt nem igen hiszem. Hiszen a zsidóknak nincs sehol sem protekciójuk. (Zaj. Elnök csenget.)

A másik bizonyíték a következő. (Zaj.) Méltóztassanak ezt a levelet meghallgatni, amelyet kaptam Glasz tartalékos főhadnagytól, az arany vitézségi érem stb. tulajdonosától. Azt mondja (olvassa): „Az Egyenlőség utolsó számában olvastam a nemzetgyűlésben elhangzott beszédét és egyes képviselő uraktól elhangzott közbeszólásokat. Zsidó katonákról módomban van önnek néhány hiteles adatot rendelkezésére bocsátani. A 68. gyalogezredben 1917 januárban az ezred története első kötetének a megjelenéséig — ebből származnak az adatok — öt tiszt kapott arany vitézségi érmet, ebből négyet zsidó fiu kapott, ötvennégy kapott nagy ezüst érmet, ebből zsidó fiu huszonnyolcat érdemelt ki. (Zaj balfelől.) Harminckilenc kis ezüst közül 16-ot zsidó kapott és 13 bronzérem közül négy zsidó tiszt, illetőleg tisztjelölt mellett disziti. (Zaj.) Kérem, méltóztassanak ezt végighallgatni. Az ezredben 80 zsidó frontiszt közül 16 háborus kitüntetést kapott 1917 elején s az ezred 91 tartalékos tiszt hősi halottja közül 41 volt egyházunk híve.

Hornyánszky Zoltán: Megnézzük és ellenőrizzük a statisztikát! Ki volt a parancsnok? (Zaj.)

Sándor Pál: Tisztelt képviselő ur, annak, aki meghalt, nem kell parancsnok, csak annak, aki itt van. Ezt megcáfolni nem lehet. Az érdemeleket lehet kritizálni, de az előtt, aki meghalt, emeljük meg tisztelettel a kalapunkat.

Somogyi István: Nem kívánunk kitanitást!

Sándor Pál: Mondok egy másik adatot.

Somogyi István: Amit Glasz ur ír, azt el kell hinni!?

Sándor Pál: Én arra, amit így mondanak, nem adok semmit. Várom a hivatalos statisztikát, azonban, hogy védenem kell magamat úgy, ahogy tudom, azt hiszem, ahhoz jogom van.

Itt van egy nyilvános adat, amelyet el lehet mondani s amelyet megbízható helyről kaptam. Eszerint Budapesten 250.000 rokkant katona van összevéve, ezek közül 30.000 a rokkant zsidó. Ez egy hivatalos adat. (Egy hang jobbfelől: Felül kell vizsgálni!) Méltóztassék az adatokat idehozni, én meghajlok az adatok előtt, mert nem vagyok olyan baka-fántos, mint néhány tisztelt képviselőtársam, aki, ha azt hallja ezekből az adatokból, hogy valaki meghalt, azt is sajnálja, hogy meghalt.

Taszler Béla: Kétségbevonta annak a statisztikának a hitelességét, amelyet Prohászka felolvasott!

Sándor Pál: A számból vette ki t. képviselőtársam a szót. Most térek rá Prohászka Ottokár t. képviselőtársam statisztikájára. Elsősorban két statisztikára kell rámutatnom, amelyekre ő már hivatkozott. Mind a kettő megjelent 1918-ban. 1918-ban ő egy cikkében azt mondta, hogy egy ezredes állítólag azt mondta volna, hogy a munkácsi ezredben béke idején a legénység 30%-a volt zsidó, most pedig csak 2%. Ez meg van cáfolva teljesen hiteles adattal. Meg van pedig cáfolva a következőképpen: A munkácsi honvédezd pótzászlóaljánál azon a napon, amelyen Prohászka cikke megjelent, vagyis 1918 május 26-án 2947 keresztény katona volt az állományban és 290 zsidó. Az első pótzászadban volt 140, a második pótzászadban 30, a harmadik pótzászadban 44, a törzsnél 22, a felülvizsgálati osztagnál 24, ami közel 10% és nem 2%, mint ahogy a t. püspök ur hallotta. Az első pótzászadban, amelyből a menetszázad alakul, 140 zsidó van, ami 8.7%-nak felel meg.

Hornyánszky Zoltán: Melyik lap írja? (Egy hang balfelől: Az Egyenlőség!) Az nem hiteles.

Sándor Pál: Hivatkozom arra, hogy ezek az adatok a kádertől valók. Tessék meggyőződni róla.

Hornyánszky Zoltán: A munkácsi?

Sándor Pál: Igen, tessék meggyőződni! A másik, amiről azt mondotta az egyházi fejedelem ő nagyméltósága, hogy ez így van, s amelyet meg kell cáfol-

nom, amikor kutatom az adatok valóságát, a következő: Mióta megjelent 1918-ban ez a cáfolat, ez a második adat nem cáfoltatott meg.

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy már három óra elmúlt és talán, kérem, méltóztassék erre tekintettel lenni.

Sándor Pál: Én lemondok hosszú időn át a felszólalás jogáról, azonban méltóztassék megengedni, hogy ezt a témát befejezhessem, amelynek ugyanis csak a felét mondom el, mert két órakor került rám a sor. Kérem, méltóztassanak ezt megengedni. (Zaj.) Ha nem adják meg a módot arra, hogy megcáfoljam az ilyen adatokat, akkor elesem ennek a lehetőségétől. Egy kis igazságot kérek.

A másodikra nézve szintén egy ilyen adat van. Ebben a következő foglaltatik (olvassa): „Magam is érdeklődtem és megtudtam teljesen hiteles forrásból, hogy pl. a székesfehérvári 17. honvédgyalozredben a segédszolgálatra beosztott 67 katona között most is 57 zsidó van. Ez csak szép percent, akármilyen fegyvernemnek a becsületére válik.“ Ezt írta a püspök ur. Erre csak a következőket jegyzem meg: Ezek ismét a káder adatai. Azon a napon, amelyen ez a cikk megjelent, 1918 június 30-án a hivatalos statisztika szerint a székesfehérvári 17. számú m. kir. honvédgyalozredben segédszolgálatot teljesített összesen 201 katona. Ebből nem zsidó volt 142, zsidó volt 59 katona. A segédszolgálatos zsidók száma tehát a 17. honvédgyalozredben nem 85—95%-a az összeseknek, amint állította, hanem csak 24%-a. Azonban menjünk tovább. Az 59 zsidó között 26 már volt a harc-téren és ott lett betegsége vagy sebesülése miatt segédszolgálatos. Ez a második pont.

Jön a harmadik statisztikai adat, a püspök ur mostani beszéde.

A t. képviselőtársam felolvasott egy statisztikát, amelynek a forrását azonban megkeresni kissé nehéz volt. Ez a statisztika egy antiszemizmussal foglalkozó egyesületnek a kiadmánya, amelyben pl. 40 fillérért megjelent Friedrich „Die Juden im Heere“ című műve. Ebben jelent meg szintén ez a statisztika. Ez falzumot képez. A t. képviselőtársam egyszerűen megtévesztette magát ezen statisztika által és nem járt utána annak, ami ezután következik. Az első ilyen kiadmánynak a címe: Die Juden im Heere. Szerzője sem nem tábornok, sem valamely katonai hatóság, amely hivatalos adat felett rendelkezik, hanem egy dr. Hans Friedrich nevű ismeretlen német antiszemita. Itt a következőt mondja t. képviselőtársam: már 1916 novemberében a 21.000 fegyverrel szolgáló német zsidó közül 6345 kapott vaskeresztet. Ezzel szemben a német hadvezetőség segítségével megtartott hivatalos zsidószámlálás alkalmával 1916 nov. 1-én 78.721 fegyverrel szolgáló zsidó katonát számolt össze a legfelsőbb had-

vezetőség. Ez a szám 1919-ig 96.638-ra nőtt. Tehát az 540.000 német zsidó közül 20% volt katona, vaskeresztet pedig nem 6300 kapott, hanem 17.000 másodosztályut és 900 elsőosztályut. Erről van szerencsém megjegyezni, hogy ez nem egészen klappol, ez a statisztika csak a német hadvezetőség segítségével adatott ki, azonban ez megjelent és a Kreuzzeitung, egy konzervatív lap és egy másik konzervatív lap, amely az előbbi adatokat is hozta, ezeket az adatokat sohasem cáfolta meg, tehát azokat igaznak kell elfogadnom.

Bernolák Nándor: És a másik füzetet megcáfolták?

Sándor Pál: Melyik füzetet?

Bernolák Nándor: Die Juden im Heere!

Sándor Pál: Ezt ők hozták és ezt vette át Friedrich ur.

Bernolák Nándor: Az egyik épp oly kevésbé hiteles, mint a másik!

Sándor Pál: Én nem állítom, én csak felsorolom az adatokat és hozzáteszem, hogy ezt a német hadvezetőség segítségével állították össze. Ha magának a hadvezetőségnek t. képviselőtársam többet hisz, van szerencsém egy másik adatot is felhozni.

Nálunk a k. u. k. Oberkommando 1918 március 11-én a zsidó katonákat megszámlálta a husvéti ellátás céljából, ekkor összeírták a zsidó hitű harcosokat. Hivatalos jelentés szerint — ez tehát hivatalos — akkor a fronton 134.640 zsidó frontkatonát számláltak meg.

Szabóky Jenő: A fronton?

Sándor Pál: 25.879-et helyőrségi és betegállományban. (Zaj.) Bocsánatot kérek, ezek hivatalos adatok.

Gömbös Gyula: Ezek magyarok voltak?

Sándor Pál: Azok. Csak magyar frontkatonák vannak benne.

Bernolák Nándor: Csak az a baj, hogy ezeket az adatokat az Egyenlőség tartalmazza és az nem hivatalos kiadvány.

Sándor Pál: Bocsánatot kérek, de ez hivatalos statisztika.

Szabóky Jenő: Az egész világon nem volt annyi.

Sándor Pál: Itt vannak azok a férfiak, akik engem ellenőrizhetnek, méltóztassék engem megcáfolni.

Szabóky Jenő: Nem lehet ezt komolyan állítani!

Sándor Pál: Bocsánatot kérek, én állítom, tessék megcáfolni.

Bródy Ernő: Komolyan tessék megcáfolni. (Folytonos zaj.)

Sándor Pál: Itt mindenki komolyan beszél, ha olykor kabarékat is csinálnak. (Zaj.)

Szabóky Jenő: Nem kabaré ez!

Sándor Pál: Legalább én komolyan szoktam venni azt, amit mondok.

Alexander Bernát ifjusága.

(Alexander Bernát feljegyzéseiből.)

Abból az alkalomból, hogy Alexander Bernátot, a világhírű bölcsészt, elcsapták a budapesti egyetemről, közöljük az alábbi feljegyzéseket. A nagyközönség előtt teljesen ismeretlenek ezek. Alexander Bernát az elmúlt év tavaszán írta őket a néhány bizalmas példányban megjelent Bánóczi-emlékkönyvbe, ahol gyönyörű tanulmányban festette meg a maga és Bánóczi József együtt átélt ifjuságát. Ebben a remek tanulmányban írta Alexander Bernát a következőket:

A rabbi-pályán.

A VI. osztály végeztével, mindkettőnk lelkében egymástól függetlenül nevezetes változás állott be. Engem orvosnak szántak szüleim, barátaim is mind erre a pályára gondoltak, a pesti szegény zsidó családok körében ez volt az ideál. Bánóczinak talán

nem volt kész terve, de ha jól emlékszem, ő is orvos akart lenni, ámbar Hochmuth Ábrahám, a veszprémi főrabbi, Bánóczinak atyai jóakarója, inkább a rabbi pályán szerette volna látni. Mikor a vakáció után visszajött a fővárosba, én azzal léptem eléje, ő meg én elem, hogy nem leszünk orvosok. Miért nem? Mert az nem tudományos pálya. A mi körünkben senki sem világosított föl bennünket, hogy az orvos is lehet tudós. Mi csak azt láttuk, hogy az orvos egész nap fut a praxis után és éjjel is eljő, ha szükséges. Mikor tanul, mikor olvas? Erre a pályára nem lépünk! De milyen pályára lépünk? A tanári pályára nem gondoltunk, mert az nem zsidónak való; más pályáról fogalmunk sem volt. Csak egyet ismertünk, a rabbiét; az folyton dolgozhatik, tanulhat, írhat, mint pl. Hochmuth. Hochmuth pél-

dája döntő volt ránk nézve, Bánóczi kifogyhatatlan volt, ha Hochmuthra került a szó és csakhamar én is Hochmuthért és a rabbiságért lelkesedtem. De hogyan fogjunk hozzá? Bánóczi még tudott valamit a héberből, én semmit. De az nem tetszett nekünk akadálnak, Bánóczi mindenre talált módot és mennél nehezebbnek tetszett a dolog, annál nagyobb kedvet kaptunk hozzá. Beiratkoztunk a Talmud Thorába, ahol csupa kis gyerekek közé kerülünk, szorgalmasan tanultuk a bibliát, tanultunk héber nyelvtant és Goldziher vállalkozott rá, hogy talmudra tanít bennünket. Goldziher nem bizott benne, hogy keresztül visszük szándékunkat, ő már akkor nagy héber tudós volt, ő ismerte a nehézségeket, de szívesen vállalkozott tanításunkra. Hetenkint tén kétszer elmentünk hozzá és nagyon bámultuk a tudását. Ez az ő óriási héber tudása nagyon gondolkodóba ejtett bennünket. Nagyon elkedvetlenített bennünket a Talmud Thora vezetője, aki mindig leszamarazott bennünket, hogy kis tanuló társaink jobban tudtak mindent, mint mi. Szegény, se emberismerő, se emberszerető nem volt. Nem vártunk tőle dicséretet, elismerést, de jóakaratot se mutatott. Mi meg hátra nem nézve törtünk előre, komolyan vettük dolgunkat, tanultunk és a szertartásokhoz is hozzátörődtünk, imádkoztunk, böjtöltünk, hogy jövő életpályánkhoz méltók legyünk. Az iskolától persze ráértünk mindenre. Az év végéig kitartottunk. De akkor, össze sem beszélve, egyszerre csak egy szép napon bevallottuk egymásnak, hogy vállalkozásunk kilátástalan. Az egyik kezdte, a másik folytatta. Mintha egyik a másiknak a lelkéből beszélt volna. Riedl tanítása és példája is nagy hatással volt ránk. Lemondtunk a rabbiságról és közben mégis több világismeretet szereve elhatároztuk, hogy a tanári pályára lépünk és a filozófia lesz főstudiumunk. Ily lélekkel hagytuk ott a gimnáziumot, az utolsó évben már igen kedvetlenül járván az iskolát, és a legtöbb ott töltött órát idővesztésnek érezvén. Sokszor el se mentünk az iskolába, inkább, franciát és angolt tanultunk, alig hogy ki tudtuk húzni az évet. Az év vége felé Bánóczi tifuszba esett, akkor feléje se néztem én sem az iskolának, mindig ott voltunk, az egész had, betegágya mellett. Hogy megrémültünk, mikor a gyöngédszívű orvos a beteg előtt mondta, hogy a betegség kimenetele letális is lehet. Mikor felépült, Bánóczi édes anyja Szentgálra vitte és a vakáció után elhatároztuk, hogy magántanulók leszünk, beiratkoztunk az egyetemre, letesszük az I. félév végén az érettségit, a második félévben már rendes hallgatók leszünk az egyetemen és akkor beszámítják az első félévet is. Személyesen vittük el kérvényünket Eötvös József báró miniszterhez, aki mint később megtudtuk, személyesen írta rá: „megengedem.“ Egyszersmind mindketten nevelőseget vállaltunk. Mindent program szerint elvégeztünk és midőn többi barátaink érettségit tettek, nekünk már két rendes félévünk volt az egyetemen. Egy egész évet nyertünk, illetőleg nem veszítettünk el...

Antiszemitizmus.

Gyorsan mult el ez a három esztendő. Nagyszerű pihenőink voltak Szentgálon, ahol Bánóczi

szülei engem is saját gyermeküknek tekintettek, sőt a legfinomabb tapintattal, melyet csak a természet ad kedveltjeinek, én velem egyben-másban még jobban bántak, nehogy azt higgyem, hogy én csak afféle vendég vagyok. Kimondhatatlan, hogy ezek az egyszerű emberek mily aranyszívűek, kedvesek voltak. Kis falusi kereskedők voltak, de a természettől nemesi levelet kaptak. Főleg Bánóczi anyja, a ház kormányzója, okossággal, jósággal, körültekintéssel vezette és tartotta a házat. Tőle kaphatta Bánóczi közvetlenségét, nagy szervező tehetségét, kitartását, lelkesedését, kiáradó temperamentumát, mellyel mindenkit bűvös körébe vont, szíve jóságát, emberszeretetét és elragadó lelki tevékenységét. Bánóczi otthon volt elemében, édes anyja mellett, aki bálványozta fiát, de soha a többi gyermekek rovására. Gyönyörű családi élet folyt ebben az egyszerű házban, a legjobb zsidó tradíciók meghitté, a szeretet napja világossá és meleggé tették. Kimondhatatlanul jól éreztük magunkat benne, üdítve, frissen tértünk onnét vissza Bécsbe! Bánóczi lelki egyensúlya, egész valójának szép nyugalma, komoly és lelkes életfelfogása családi életének nevelő hatásából származik. Életküzdemeit is ez könnyítette meg. Mivoltának magvassága, mindig tárgyias ambíciója, nemes szerénysége, mely férfias öntudattal párosult — minden, amit érzek, de nem tudok kifejezni, szentgáli eredetű. Lelkének magyarossága, melynek magyar nyelvének törzsökös volta is megfelelt, ugyancsak innét származik. Bánóczi még ahhoz a nemzedékhez tartozik, mely töretlenül és zavartalanul, sőt reflexiótlanul is, magyarnak tudta magát, tehát sohasem érezte szükségét annak, hogy azt valamiképp hangsúlyozza, vagy sőt érdemnek tudja be magának. Hogy a papok Veszprémben éreztették vele, hogy zsidó, egy pillanatig sem zökkentette meg. Kellemetlennek érezte, mint nem tetszik nekünk, ha megázunk az esőben. Az eső ilyen, az sem igen tehet róla. Az egész antiszemitizmust, melynek tövisei akkor még puhák voltak és ártatlanoknak látszottak, ezzel a türelemmel, minden elkeseredés nélkül nézte. A magyar érzéshez szívében ezek az alantas dolgok föl nem értek. A bécsi kultúra, mely akkor kedves és behizelgő volt, soha sem váltotta ki lelkében azt a gondolatot, hogy nagyon el vagyunk maradva, tehát hálásabb ahhoz a kultúrához pártolni. Kitünően beszélt és írt németül, de mindent, amit külföldön látott, megcsudált és tanult, csak azt a törekvését élesztette mindenhatóvá lelkében, hogy a magyar tudománynak, irodalomnak, kulturának szentelje életét. Az antiszemitizmus a hatvanas évek végén és a hetvenesek elején a döntő körökben annyira nem volt meg, hogy inkább filozofizmusról lehetett beszélni. Erről még lesz szó. Mikor visszajöttünk külföldről, nagy fordulatot éreztünk. Már akkor feltűnt az a megrögzöttsége a lelkeknek, hogy mindekelőtt azt kérdezték: zsidó-e? Hogy ez azután elkeseredést szült a zsidó ifjúságban és ennek ismét visszahatása volt a keresztényekre, szomorúan természetes. Bánóczi lelkéhez ez az elkeseredés nem fért. Ennek mérges harmata nem este meg valóját. A sors megadta neki, hogy megóvhatta lelke egysé-

gét, töreklenségét, hogy az maradhatott, aki volt, magától értetődő hazafias lélek, hivalkodás és lárma nélkül, akinek soha eszébe nem jutott, ebből érdemet faragni magának. Ezt nemcsak Szentgáznak köszönte, mert ez csak az anyagot szolgáltatotta hozzá; nem is csak a szülei háznak, mert ez csakis az erkölcsi erőt szülte benne, mely minden nagy dologhoz szükséges; ez az ő jóra és nagyra termett lelkének szükséges kifejlése volt. Mi legyen egy nemes indulatu magyar fiu, ha nem lelkes magyar? Az volt és az maradt, a mai napig. A magyar szellem buzgó, szerény, tiszta lelkű munkása. Elméleti hitvallása pedig az volt, hogy amint katolikus és protestáns magyarok vannak, azonkép vannak zsidó magyarok is. A protestántizmus nem von le semmit valakinek magyar voltából, a zsidóság sem. Ha azt mondom, hogy ez volt elméleti hitvallása, nem azt akartam kifejezni, hogy ő szükségesnek tartotta ezt így formulázni. Mért formulázta volna, ami nála magától értetődő volt? Én sem hangsúlyoztam volna ezeket, ha azóta az idők nem változtak volna és nem kellene ma kiemelni és magyarázni, amire mi annak idején nem is reflektálhattunk.

Itt Budapesten természetesen már nem lehetünk annyit együtt. Mindketten nevelői állást vállaltunk, eszünkbe se jutott, hogy más állás után nézzünk, még annyi tanulni valónk volt és készültünk a magántanárságra. Ebben a tekintetben mintha a világ ma már némileg megváltozott volna, a fiatalok csak úgy rohannak állás elnyerésére, még a vizsgálatok letétele előtt szeretnék magukat biztosítani. Ha ismerősök csodálkoztak rajta, miért pazaroljuk a drága időt, mi még inkább csodálkoztunk az ő csodálkozásukon. Annyira kell sietni a szabadságot eldobni és igába hajtani a fejet? Ámbár hiszen igaz, hogy a nevelőség sem volt szízig tejfel és nagyobb szabadság is képzelhető, de hiszen mi nem is igen akartunk középiskolába kerülni, csak a végső szükség esetén.

Arany János nem volt antiszemita.

De csakhamar kiábrándultunk. Megtűdtük, hogy az egyetemre egyáltalán nem kerülhetünk, nem is került még senki, csak ha kikeresztelkedünk. Később történtek is erre nézve kísérletek, Trefortnak, a szabadelvűség hőségének részéről, de sikertelenül. Azután megtűdtük, hogy jó lesz sietni, különben a középiskolából is kicseppenünk, mert folyton nő és terjed az antiszemitizmus. Ez nagy meglepetés volt ránk nézve. Külföldön semmiféle antiszemitizmust nem láttunk. Azt tudtuk, hogy a nép alja mindenütt mindenféle okokból utálja a zsidót vagy idegenkedik tőle, de a műveltek soha sem éreztették velünk, hogy részükről más megítélés alá esünk, mint a keresztények. Csak Paulsen emlékirataiból tudtuk meg, hogy Paulsen tőlünk és rajtunk tudta meg, milyen a zsidó; igaz barátsággal volt hozzánk; felnőtt, művelt, számbavehető embert egyáltalán nem láttunk, aki antiszemita lett volna. Itthon aztán láttuk nőni, terjedni az antiszemitizmust és mondhatom, visszataszítóbbat nem láttam életemben és elképzelni sem tudtam. Mert a becsületes antiszemita (ez nem lehetetlenség) ritkább volt a mi körünkben, mint a fehér holló: rendszeren

alattomosak voltak, hazugak, még azt is hazudták, hogy antiszemiták. Eleinte igen keveset szenvedtünk tőle. Barátaink jó nagy része keresztény volt és az akkori Magyarország kiválói, vezéremberei, reprezentánsai ép úgy megvetették az antiszemitákat, mint mi. De már kezdődött a hittérítés, némileg Trefort protektorátusa alatt. Mily hallatlan, hogy azt, aki elhagyja hazugul hitét, többre becsülik, mint aki becsületesen, áldozatok árán, kitart mellette! De Csenyery, Gyulai, Arany és annyi más, bezzeg nem voltak antiszemiták. Ők komolyan akarták az összeolvadást, a lelkit, a szellemit, örömmel, tárt karokkal fogadtak minden zsidót, akiben tehetséget sejtettek. Jellemző kis adat gyanánt közlöm, hogy mielőtt külföldre mentünk, tiszteletünket tettük Arany Jánosnál, hogy mintegy jóváhagyja utazásunkat. Nem csodálkozott látogatásunkon és mintegy áldásával bocsátott el. A mai emberek, zsidók csakugy mint keresztények, nem is értik azoknak az embereknek fenkölttségét, tiszta lelkesedését a nemzeti ügyért. Talán egyetlen egy hasonló méretű tanítványuk maradt, ő vele talán ki is hal ez a szellem, ez Beöthy Zsolt, méltó képviselője annak a nemzedéknek, mely Magyarországot fölépítette. Még nem voltak képesek munkájukkal, mikor már előtörték a destruktorok, kik évtizedek óta nagyobb sikerrel rombolják Magyarországot, mint ők építették, mert rombolni sokkal könnyebb, mint építeni, hiszen tudás nélkül lehet csinálni... és félig-meddig már elkészültek munkájukkal. De abban az időben, melyről szó van, az antiszemitizmus csak a hivatalos körökben kezdte felütni a fejét, a társadalmi életben nem tapasztaltuk. De meg kellett fogadnunk a tapasztalt és világismerő emberek tanácsát. Bánóczi már 1875 őszén vállalt helyettes-tanári állást a józsefvárosi reáliskolában, én 1876-ban ugyancsak helyettesi tanárságot az akkor még VI. kerületi állami főreáliskolában Hofer Károly igazgatása alatt. Onnét kezdve ezzel a legnagyobb gond terhét elvétvén, erősen készültünk a magántanárságra, semmit se törődve azzal, hogy vezet-e az egyetemi tanársághoz, vagy sem. Tanítani akartunk, hogy tanuljunk. Mindketten ezt még 1878 folyamán elértük.

Itt 10 sort a cenzura törölt.

A zsidó iskolák továbbfejlesztése.

Dr. Feleki Béla előljáró nyilatkozata.

A főünnepeken a zsidóság áldozatkészsége példátlan nagyszerűséggel nyilvánult meg. A thórához felhívottak szinte vetélkedtek abban, hogy jótékony célra minél többet adakozzanak. A felajánlott összegek közül jelentékeny summák jutottak a fiatal, fejlődésben lévő zsidó gimnáziumnak. A sok adomány a zsidó iskolák továbbfejlesztésére nyújt módot, ezért az *Egyenlőség* munkatársa a pesti izraelita hitközség előljáróságához fordult, hogy a nyilvánosság számára tájékoztatást kapjon, miképpen szándékoznak a most felajánlott összegeket felhasználni. *Feleki Béla* dr. előljáró kérdésünkre a következőket mondotta:

— A pesti izraelita hitközség előljárósága és a zsidó alapítványi gimnázium kuratóriuma már most foglalkozik azzal a kérdéssel, mi lesz jövőre a két zsidó gimnáziummal, mert akkor a leánygimnáziumnak három

alsó és két felső, vagyis öt osztálya lesz, ami, ha parallel számítjuk, tíz osztályt jelent, a fiugimnáziumnak pedig három osztálya, vagyis a parallel osztályokat számítva, hat osztálya lesz. Nemcsak ezeknek kell helyiséget előteremteni, hanem gondoskodni kell természetrajzi és fizikai szertárakról, rajztermekről, könyvtárakról és tornatermekről. Ez nagy gondot okoz az előjáráságnak, mert a gimnázium mostani helyisége, a polgári iskola épülete, annyira igénybe van véve, hogy a gimnázium kibővítése itt nem történhetne meg. Felvetődött az a gondolat, hogy a helyiségkérdés megoldása végett építsük föl az Abonyi-utcában félbemaradt épületet. Sajnos, ennek az építkezésnek a befejezése óriási teherrel járna, de aligha fogunk más módot találni a megoldásra, mint azt, hogy a zsidóság áldozatkészségére apellálva, a nagy költségek ellenére is befejeztetjük a szükséges munkálatoikat. Határozatot ebben a kérdésben még nem hoztunk. *A határozat meghozatala természetesen a hitközség előjáráságát és az alapítvány kuratóriumát illeti meg.* Az előjáróság a legnagyobb örömmel fogadta a főünnepek alkalmával felajánlott összegeket és reméli, hogy ezután is jelentékeny ajándékok érkeznek erre a célra, mert tizenegy millió koronára van szükség, hogy az épületet teljesen befejezzük. Természetes, hogy még ezen a horribilis költségen sem lehet a gimnáziumot olyan pompával kiállítani, mint ahogy azt az alapítványozó és a hitközség előjárósága annak idején akarta. A mostoha viszonyok között azonban szerényen, de azért mégis kielégítően szerelhetnők fel a modern pedagógiának minden szükséges eszközével. Az előjáráságnak az a célja, hogy minden tekintetben elsőrendű intézetet tartson fenn és módot nyujson arra, hogy a zsidó ifjuság a legjobb oktatásban részesüljön.

— Most is arra törekszünk, hogy a zsidó gimnáziumnak meglévő osztályaiban a legjobb tanerők működjenek. Az eddig alkalmazott elismert nevű tanerőkön kívül leszerződöttük a latin nyelv tanítására *Geréb József* dr.-t, aki a mintagimnáziumnak címzetes igazgatója és latin nyelvtanára volt, a francia és német nyelv tanítására pedig *Baracs* dr. tanárnót.

Az Abonyi-utcai iskolával kapcsolatosan nagy templomot is akarunk építeni. A templomban *ezeröttszáz férőhely volna férfiak és nők számára.* Ezzel egy nagyon is égetővé vált szükségességet oldanánk meg. A pesti hitközség a legnagyobb igyekevel rajta van, hogy a zsidó gimnázium részére megfelelő helyiséget találjon és ezért mindazokat az adományokat, amelyek a gimnázium épületének befejezési munkálatait elősegítik, szívesen fogadja, érkezzenek azok *akár egyesektől, akár társulatoktól.* Alig tudunk nemesebb célt elképzelni, mint az iskolaügy fejlesztését, mert a felnövekvő zsidó ifjuságot nem szabad megpróbálni hagynunk legnagyobb kincsétől, a tudástól.

Demokráciát!

A budapesti zsidó egyházi körzetek együttes ülésén elmondotta:
Szabolcsi Lajos.

Uraim! Az új életre éledt fővárosi zsidóságnak történelmi napja a mai. A nagy metropolis külső területéről, a kerületek ismeretlen utcáiból előtűnnek a kisemberek, hogy részt kérjenek a zsidóság ügyeinek irányításából. Nekünk, körzeti képviselőknek, kétségkívül elsősorban kötelességeink vannak: ápolni a hitéletet templomainkban, zsidó iskolákban tanítani ősi szent irodalmunkat, a kihűlt zsidó családokban kigyujtani a hit ünnepi gyertyáit. De e kötelességünk mellett, melyeket hiven és hű-

séggel akarunk teljesíteni, jogaink is vannak. Első és legfontosabb jogunk: részvétel a zsidó politikában. (Hosszantartó helyeslés és taps.)

Ifj. Stern Sándor: Jobb zsidó politikát akarunk, mint eddig volt! (Helyeslés.)

Szabolcsi Lajos: Nem jobb zsidó politikát, hanem új zsidó politikát! A kisemberek és középmemberek politikáját, a zsidó demokrácia politikáját, az ellenőrzés és a felelősségrevonás politikáját kívánjuk. Elég volt az ál-arisztokrácia vezetőszerepéből, az álzsidók uralmából...

Rosenberg Lipót: Ők vittek minket csődbe!

Szabolcsi Lajos:... nekünk demokráciára van szükségünk a zsidó közéletben, melyet nem egyes kiváltságosoknak szabad vezetni a tömegek tudta és beleegyezése nélkül, hanem ahol érvényesülnie kell a demokratikus elveknek! (Taps.) Szervezkedni akarunk, megvitatni a hitközség egyre szélesebb alkotmányos keretei között a zsidó politikai élet minden közügyét; a nagynevűek után, akik megbuktak a zsidóság élén, jöjjenek a névtelenek, a zsidóságért hallgatagon szenvedők és cselekvők! (Hosszantartó éljenzés és taps.)

Dr. Zahler Emil: Legfőbb ideje a szervezkedésnek!

Szabolcsi Lajos: Az Elnök ur, az egyházi körzetek megalkotásával ezer és ezer zsidó polgárt vitt be a mi közéletünk érdekkörébe. Első lépés ez az elhanyagolt s elhagyott pesti nagy hitközség gyógyulása felé. A hitközségi politika azonban nem elégíthet ki bennünket; mi érdeklődni akarunk az egész magyar zsidóság ügyei iránt, mert ez kötelességünk elhanyagolt, rászédett, becsapott vidéki zsidó testvéreinkkel szemben is. A jövő a demokratikus zsidóságé, a multat mi fájdalom nélkül temetjük el. Érthető, ha a pesti nagy hitközség mai felelős vezetőinek nincs inyére e sötét és szomorú időben bármily személyes viszály a zsidóság kebelében. De bennünket ez nem tarthat vissza attól, hogy a zsidó politikai élet ujjaépítésére megszervezkedjünk, ellenőrzést és kritikát gyakoroljunk; bennünket ez nem tarthat vissza attól, hogy kötelességünket teljesítve, megszüntessük a mai szégyenteljes állapotokat, mert ma rólunk nélkülünk határoznak zsidó politikai kérdésekben és országos ügyekben, minő az amerikai zsidóság akciója, ez óriási hitközség széles köreinek tudta és beleegyezése nélkül... (Hosszantartó zaj. Felkiáltások: Szégyen, gyalázat!) történik állandóan intézkedés. Világosságot akarunk és demokráciát! Nincs többé kiváltság, sem vagyoni, sem rangbeli, mely előnyöket biztosíthatna, mert bennünket egyformán üldöznek és egyformán részesei vagyunk a zsidóság szomorú sorsának, tehát egyformán van jogunk cselekedni. Új szellemnek kell bevonulni a zsidó politikába...

Felkiáltások: Vázsonyi! Vázsonyi!

Szabolcsi Lajos:... s e helyről, e gyűlésből azt üzenjük az egész ország zsidó polgárságának, hogy a fővárosi zsidók, a középosztály, a kisemberek, megelégtették a dolgot és cselekedni akarunk: a magyar zsidóság megmentésére, üdvére, boldogulására! (Hosszantartó éljenzés és taps.)

Megkezdődik a kivándorlás Palesztinába.

— A budapesti angol főmegbízott átirata
Hevesi főrabbihoz. —

Hevesi Simon dr. főrabbi a következő átiratot
kapta a budapesti angol missziótól:

British High Commission,
Consular Division, Budapest.
Zoltán-utca 8.
18th September 1920

Dr. Simon Hevesi,
Chief Rabbi,
Budapest.

Sir,

I have the honour to inform you that I have received the following instructions from my Government regarding persons wishing to proceed to Palestine.

Persons wishing to proceed to Palestine who are unable to obtain national passports have been classified as follows:

Class I. Persons born in Palestine.

Class II. Other persons who intend to adopt Palestinian nationality within the number authorised.

These individuals will be granted a form of Laissez-Passer to which a photograph and description will be affixed. Such documents will be issued to applicants who are able to satisfy me that they are natives of Palestine and on the condition that they intend to opt for Palestinian nationality as soon as nationality law comes into force in that country. Such documents will be valid for six months from the date of issue and will be granted to enable the holder to proceed to Palestine by a given route and must be surrendered to the Immigration Authorities on arrival in Palestine.

Zionists travelling to Palestine who come within the above-mentioned two categories will also be granted a Laissez-Passer on production of a certificate issued by the Zionist Organisation.

The question of the form of passport in the case of persons who claim to be natives of Palestine but do not wish to remain there in the near future, is now under consideration. The final decision will be communicated to you in due course.

Instructions as to visas for Palestine for persons with national passports who do not fall under the above categories will also be communicated to you shortly.

I have the honour to be
Sir,

Your obedient Servant
G. V. Chambers.

Magyar fordításban:

Dr. Hevesi Simon főrabbi
Budapest.

Uram!

Van szerencsém Önt értesíteni, hogy a következő utasításokat kaptam kormányomtól azokra vonatkozólag, akik Palesztinába menni óhajtanak.

Azokat, akik Palesztinába menni óhajtanak és saját hazájukbeli utlevelet megszerezni képtelenek, következőképpen csoportosítjuk:

I. csoport: azok, akik Palesztinában születtek.

II. csoport: olyan egyének, akik a palesztinai állampolgárságot fel akarják venni az engedélyezett létszámig.

Ezeknek szabad utlevél (laissez-passer) adatik ki, amelyhez fénykép és személyleírás csatolódik. Ilyen okmányok azon kérvényezőknél lesznek kiadhatók, akikről föltételezhetem, hogy palesztinai szü-

letésűek és azon föltétel mellett, hogy a palesztinai honosságot haladéktalanul kérvényezni fogják, amint a honossági törvény ebben az országban életbe lép.

Ilyen okmányok 6 hónapi érvénnyel fognak birni kiadásuk után és birtokosuknak oly célból adatnak át, hogy a Palesztinába való utazásuk lehetővé tétessék meghatározott utirány betartásával és amely okmányok átadandók a bevándorlási hatóságoknak a Palesztinába való megérkezés után.

Palesztinába utazó cionisták, akik a fentemlített két kategóriába esnek, szintén megkapják ezt a laissez-passert, ha a Cionista Szervezet igazolmányát felmutatják.

Az utlevél kiállítási alakjának kérdése oly egyének esetében, akik azt állítják, hogy palesztinai születésűek, de a közel jövőben nem akarnak ott maradni, ezidőszent még megfontolás tárgyát képezi. A végső döntést Önnek a kellő időben közölni fogjuk.

Azon egyének palesztinai vizumainak megszerzésére vonatkozó utasítások, akik fenti két kategóriába nem esnek, rövidesen közölni fognak Önnek.

Vagyok uraságodnak alázatos szolgálója

G. V. Chambers.

Mindazok, akik a Szentföldön Anglia által felállított zsidó nemzeti otthonba szándékoznak utazni, jelentkezzenek e közleményünkre való hivatkozással Zoltán-utca 8. alatt, az angol missziónál.

Izr. istentiszteletek. A pesti izr. hitközség templomaiban az istentiszteletek a következő időben tartatnak meg:

		Dohány-u. templom	Rombach-u. Aréna-ut 55. Páva-u. 39.
1920	szeptember 26-án	erev szukkosz este 1/25 órakor	1/26 órakor
1920	" 27-én	első nap reggel 7	7
1920	" 27-én	" " " d. e. 1/2 10	9
1920	" 27-én	" " " d. u. —	5
1920	" 27-én	szukk. másod. előest 1/4 6	6
1920	" 28-án	" " reggel 7	7
1920	" 28-án	" " d. e. 1/2 10	9
1920	" 28-án	" " d. u. 5	5
1920	" 28-án	" " este 1/4 7	1/47

A pesti izr. hitközség rabbisága.

Kiss József

megérkezett Tarcsa fürdőről, ahol a nyarat töltötte s az utazás fáradalmait a Liget-szanatóriumban pihente ki.

— A nyarat jól töltöttem, — mondotta a költő munkatársunknak. — Tarcsa nagyon szép hely, kellemes, jól éreztem magam ott. A közönség elhalmozott figyelmének és tiszteletének jeleivel. Olyan ünneplésben volt részem, mintha legalább is én lettem volna a... főispán. Egy alkalommal rózsákkal telírákott parasztszekérre ültettek s négy ló huzta a szekeret végig a főuton. Szerepeltem is Tarcsán, banketten, felolvasáson. Nagy sikerem volt.

— Sokat dolgoztam. Magát bizonyosan, érdeklőni fogja, hogy a Legendák a nagyapámról... című elbeszélő költeményemnek két újabb részletével készültem el, ezenkívül azonban 10—12 kisebb verset is irtam.

Megmutatta a verseket, drága kincseit egy kifogyhatatlan leleménynek és költői vénának. Van közöttük egy kétstrófás irredenta-költemény (a címe: Egy tető alatt...) a legszebb magyar hazafias versek egyike. Egy másik versében kis unokája egészségéért fohászkodik az Éghez a költő, egy harmadikban... Nem, nem szabad elébe vágni a téma s az

ötlet megírásával a meglepetésnek, amelyet ezek a versek keltenek majd, ha megjelennek. Mert nagy meglepetést, nagy feltűnést fognak kelteni.

— A munka jólesik, — mondta Kiss József, — sőt: csak a munka esik jól, csak akkor érzem jól magam, ha dolgozom, az írás megvált minden rossz, kellemetlen érzésemtől. Az ősszel a Pantheon kiadásában új verseskönyvem jelenik meg és hallom, hogy összes költeményeim második kiadása éppen most hagyta el a sajtót...

Ugy látszik, a munka valóban jót tesz az ősz költőfejedelemnek: a szeme csillog, az arca megtelt, a színe: napsütötte, ma is pápaszem nélkül ír s kezében nem reszket a ceruza. Panaszodik ugyan néha, hogy közérzése nem valami kitűnő, de istenem, melyik zsidónak jó a közérzése ma Magyarországon?...

Az Egyenlőség a nemzetgyűlésen.

Mintha csak az „Egyenlőség” is élő és beszélő képviselő volna, a numerus clausus vitája alatt állandóan szerepelt a nemzetgyűlésen. Az Egyenlőséggel vitába szállanak a zsidóság igazsága érdekében felvonultatott érvek és bizonyítékok hatalmas sorozatát cáfolni próbálják, támadják, de megdönteni nem tudják azok sem, akik készörömet ellene szegeznek gyűlöletük fegyvereit. Nemcsak Haller István polemizál az Egyenlőséggel, nemcsak Bernolák Nándor igyekszik birokrakelni vele, nemcsak Zákány Gyula kezdi ki a Vásonyi Vilmosról a múlt hetekben megjelent emlékezetes vezércikket, hanem Sándor Pál is hétfői hatalmas beszédében nagyszerű érveinek felsorakoztatásánál mint az igazság zászlaját lobogtatta kezében az Egyenlőség számaiban, amelyekben megalkuvást nem ismerő hitünkben, igazunk tudatában irtuk meg a zsidóság katonai erényeit, a megszállott területeken szenvedő véreink hősies küzdelmeit. Már a Ház asztalán is ott szerepel az Egyenlőség, a 44-ik gyalogezredben szolgált és kitüntetésekkel ékesített zsidó hősookról készített statisztika révén. Mindez már nemcsak a lap ügye,

hanem az egész magyar zsidóság diadala. A magyar zsidóság tengernyi szenvedése és lelkesedése ott viharzik keresztül az Egyenlőség hasábjain és nehéz munkánknak szerény elégtétele, hogy bennünket nemcsak a zsidóság ezrei olvasnak, hanem minden cikkünket, sorunkat és betűnkét számon tartják ellenfeleink is. Az Egyenlőség hatalmas fegyver, amely nem fordítható a zsidóság ellen, még akkor sem, ha úgy használják, amint azt a szélsőbalon álló Dánér Béla tette, aki hol összetévesztett bennünket más lapokkal, hol pedig olyan kijelentéseket imputált nekünk, melyeket az Egyenlőség soha meg nem tett.

HIREK.

— A mártir emléke. Német Márkusné szül. Grosz Irma celldömölki lakos múlt évi augusztus havában tragikus halált halt férje emlékére az ottani izr. kongr. hitközségnél 10.000 (tízezer) koronás alapítványt tett oly rendeltetéssel, hogy a fenti összeg időközi kamataiból néhai férje elhalálozása napján a celldömölki izraelita népiskola egyik szegénysorsú tanulója fölruháltassék.

— Rabbibeiktatás Mosonban. Negyven év óta üresedésben levő rabbiszéket töltött be a zsidó hitélet fellendülő szelleme, midőn a napokban iktatták be a mosoni statusquo hitközség rabbistábe Strausz Herman egy év óta Törökszentmiklóson működött fő-rabbit, a fiatal rabbigeneráció egy kiváló tagját. Fogad-

tatása alkalmával diszközgyűlésben Scheiber Pál elnök, Weisz Lajos dr., Friedmann Lipót, Berger Sándorné, Zeiden Lipót, Friedmann Simon a hitközségi intézmények, Gálosy Elemér és Bass Livia a középiskolai ifjúság nevében üdvözölték. A templomi fényes ünnepélyen a helyi hatóságok és a katonai állomásparancsnokság nagyobb tiszti küldöttséggel képviseltették magukat és ez alkalommal Strausz főrabbi remek magyar szónoklataival ragadtatta el hallgatóságát. Hívei a szeretet minden jelével árasztják el új lelkipásztorukat, kire határszéli hitközségében igen szép és hazafias munkakör vár.

Adományok. E héten beérkezett hozzánk: *Füvárvaáz*: Hámosy Pál 50 K. — *Leányárvaáz*: Hámosy Pál 50 K. — *Tetszés szerinti kiosztásra*: Vágó Hugó 160 K, Knacker Ignác 14 K, Izsák Jakab Mezőtur 60 K, Steiner Simon Sümeg 100 K, Kramer Adolf Bia 100 K, Rákos Zoltán és Feldmann Artur 20 K, Vig Emilné 120 K. — *Főrabbi özvegye részére*: Gombó Jánosné 30 K, Farkas Sándor Jászszentandrás 30 K, Spitzer-Müller fogadás 40 K, Breuer Sámuel Komárom-Csép 50 K, Szűsz Vilmos 20 K, egy vidéki hitoktató 200 K. — *Izr. vakok intézete*: Hámosy Pál 50 K. — *Magyar zsidó hadifoglyoknak*: Brüll Olga és Rózsika és Leipnik Aranka 50 K. — *Szentföldi nyomorgóknak*: Goitein János Kecskemét 300 K, Weinberger Hermanné 50 K, Tenenbaum Fülöpné Szeged 50 K, Kánn Sándor Kiskunlacháza 10 K, Weisz Adolf 26 K, Weisz Hermann Göncruszka 100 K, Sachs Márton Szentgál 50 K, Klein Izidor Mindszent, Büchler Gyula rabbi utján 61 K, Abonyi templom perselyéből 48 K. — *Magyar zsidó főiskolai hallgatóknak*: dr. Réz Béla Balatonboglár 626 K, özv. Lustig Mórné 20 K, Kánn Sándor Kiskunlacháza 20 K, Weisz Terézke, Zilzer Vera és Strammer Lilike 185 K. — *Rechtschaffen Sámuel hátrahagyott családjának*: Ifj. Weisz László gyűjt. Kecskemét 2230 K, özv. Szende Józsefné Abony 100 K. — *Zsidó egyetem alapjára*: Grosz Armin 500 K.

— **A miskolci izr. nőegylet gyásza.** Dr. Halmos Gézáné szül. Haldek Gizella, a miskolci izr. hitközség volt elnökének neje, aki mint az izr. nőegylet társelnöke rendkívül jótékony életet élt, alig 40 éves korában szívgyöngeség következtében elhunyt. Temetése nagy részvét mellett történt.

— **A miskolci izr. polgári leányiskolában** az idei tanévben az I. és II. osztály párhuzamos osztályokkal megnyílt. Az új iskola igazgatójává dr. Serba Adolf törökszentmiklósi polgári iskolai tanárt választották meg, aki már meg is kezdette működését. Az intézet leánygimnáziummá fejlesztésére a szervezőbizottság mozgalmat indított.

— **Halálozás.** Fischer Gusztávné, szül. Breuer Katalin, jótékony és jámbor életének 66. évében, Tisri hó 1-én Bicskén meghalt. Temetése Tisri hó 2-ik napján volt. Vég-tisztességén nagyszámu közönség vett részt. A boldogultban Blau József, a bicskei izr. hitközség elnöke, anyósát gyászolja.

F. hó 11-én elhunyt Tabon Singer Dániel 76 éves korában. A megboldogult — kiben Singer Simon tabi izr. hitk. elnök édesapját gyászolja — négy évtizeden át viselte a tabi hitközségnél a templomgondnoki és a Chevra Kadisa előjárói tisztségét és a köz érdekében kifejtett buzgó működésével, valamint igaz jámborságával örök emléket biztosított magának. Az egész község óriási részvéte mellett temették el Erev Roshasonoh napján.

— **Nyilvános köszönet.** A IX. kerületi (páva-utcai) izraelita templomkörzet elnöksége elismerését és ragaszkodását fejezte ki főkéntora, Grünwald Sámuel iránt, aki az elmúlt főünnepek alkalmával szép istentiszteletek rendezésével a templomkörzet közönségét elragadtatta.

— **Francia zsidó főiskolai hallgatók szervezkedése.** Párisban megalakult a zsidó tanulók otthona. Az otthon célja a zsidó egyetemi hallgatók támogatása. A szövetség címe: Páris, 5. Rue de Medicis. Fölvilágításokat ad M. Leo Schorr főtitkár.

Közgazdaság.

— A Rimamurányi-Salgótarjáni Vasmű R.-T. közli az 1918—19. és 1919—20. évek egyesített mérlegét, amely 3 millió adó tartalékolása után 8.9 millió tiszta, az áthozattal együtt 11.24 millió korona össznyereséggel zárul. Az igazgatóság 1918—19-re 10, a felemelt 50 millió részvénytökére pedig 14 korona osztalék kifizetését javasolja. A közgyűlés szeptember 30-án lesz.

—A Magyar Általános Takarékpénztár Részvénytársaság igazgatósága 1920. szeptember 25-ére rendkívüli közgyűlést hívott egybe az alaptőkének száz millió koronára való felemelése tárgyában. Az igazgatóság javaslata szerint az összes kibocsátandó részvényeket a régi részvényeknek ajánlják fel és pedig négy régi részvényre egy újat. A takarékpénztár tőkeemelését az intézet üzleteinek és vállalatainak erős fejlődése és újabb tranzakciók indokolják, amelyek további tőkéket igényelnek. A tőkeemelés keresztülvitele után a takarékpénztár alaptőkéje és tartalékai körülbelül százötvenöt millió koronát fognak kitenni. Az új részvények már részesedni fognak az idei év nyereségében, amely előreláthatólag lehetővé teszi, hogy még a felemelt alaptőke után is jelentékenyen nagyobb osztalék kerülhessen kifizetésre.

NAPTÁR.

Vasárnap, szept. 26. tisri 14. Sátoros-ünnep előeste (erevszukkoth), Hétfő 15, szukkoth-első, kedd szukkoth-második ünnep, szerda 17 (chól-hámóéd), csüt. 18, péntek 19, szombat 20 (Sábbász-chól-hámóéd). Tóra-olvasás: Reé áto ómár éláj. (M. II. 33. f. 12. v. — 34. f. 26. v.) Háftoro: Vehojó bájóm háhu. (Ezek. 38. f. 18. v. — 39. f. 16. v.) Megilász Kóhelesz.

PÁLYÁZATOK.

Az abonyi izr. iskolaszék az 1920—21. iskolaév tartamára helyettes férfitanító állásra pályázatot hirdet. Fizetés megegyezés szerint. Nőtlen és menekült tanítók előnyben részesülnek. Az állás azonnal elfoglalandó. Jelentkezés az abonyi elemi iskolánál.

APRÓ HIRDETÉSEK.

Keresek három fiúgyermekemhez melamed, jiré somájim, vallásos tanítót, aki őket chumis, rási, tanách, gemoro, tauszfausz-ra alaposan tanítsa, aki II. polgáristát vizsgáztatna, előnyben részesül. Ajánlatokat működési bizonyítvánnyal kérek címre, fizetés megegyezés szerint. Windt Mór, Buj, Szabolcsm.

Nevelő, lehetőleg vallásos családból, kerestetik Jászkarajenőre nagyobb leányokhoz. A francia és német nyelv tudása és a polgári iskolai tanításbani jártasság megkívánatik. Személye jelentkezés: Frischmann, Andrassy-ut 95.

Idősebb leány, vagy 40—45 év körüli özvegy, ki a háztartás minden ágában gyakorolt, szolid és megbízható és kóser háztartás vezetésére vállalkozik, azonnali belépésre kerestetik. Varni tudók előnyben. Családi otthonra talál. Levelek fizetési igényekkel Bauer Józsefhez Kaposvár intézendők.

Izr. okl. tanítónő nevelőnőül kerestetik három elemista fiúhoz. Jelentkezhetni délután 2—3 között VII., Sajó-utca 5.

Tanár kerestetik a II. és IV. gimnáziumot magánaton végző fiaim mellé. Teljes ellátás, fizetés megegyezés szerint. Ajánlatokat kérek Politzer Jenő Felsőreg Hékut-pusztá, Tolna-m.

Férjet keresek, 40—42 éves, intell., jobb módut, 34 éves, csinos intelligens házas asszony-leányom részére, esetleg özvegyet egy gyermekkel. Hozománya 100.000 korona és dus kelengye. Leveleket „Megértés” jelige alatt a hird. osztályhoz kérek.

Jobb családbeli, 35 éves, harctérről visszatért gazdaszt benősülne gazdálkodással vagy más egyéb üzlettel foglalkozó családnál. Ajánlatok „Bruck” névre hird. osztályhoz.

Benősülne két érettségizett fiatalember, 29 és 27 évesek, gazdaságba vagy kereskedésbe. Levelet „Komoly” jelige alatt a hird. osztályhoz.

Izr. hegedűtanár elvállal még néhány tanítványt. Szives megkeresést „Zene 05” jeligére a hird. osztályba.

Nevelőnőt keresek nyolc- és négyéves leánygyermekeimhez mielőbbi belépésre, magyar és német nyelvtudással. Fizetés megegyezés szerint. Benedek Dezső, Gyón, Pest-megye.

Vidékre kerestetik egy 14 éves leány, ki a háztartásban segédkezne. Fizetés megegyezés szerint. Jó bánásmód biztosítva. Írásbeli ajánlatok Weisz Adolffhoz, Fót.

Benősülne 33 éves, komoly, intelligens kereskedő egy modern vallásos házba. Komoly megkeresést kér „Boldog jövő 920” alatt a hird. osztályhoz.

Nevelő-tanítót, lehetőleg oklevelest, keresek negyedik elemista fiamhoz. Ajánlatokat fizetési igény megjelölésével kér dr. Spitzer Vilmos orvos, Aba, Fejérm.

Zsidó leányt, szerényebb igényűt, keresek 1, 6 és 8 éves gyermekeim mellé dunántúli városba. Családtagnak tekinteném. Ajánlatok „K. S.” jeligére a hird. osztályba.

Házikisasszony felvétetik, ki az összes háztartási munkákban segédkezik. Kellemes otthon és jó bánásmód. Ajánlatok fizetési gényvel Kohn Mór, Zirc, Veszprémm.

Tanítónőt, intelligens, fiatal, keresek 13 éves leányomhoz. Német nyelv és kezdő zongora-tudás előnyben. Cím a hird. vállalatnál.

Nevelőt, vallásos izr. tanárjelöltet keresek gymn. és elemi gyermekeimhez, ellátással és a drágaságnak megfelelő fizetéssel. Zongoraértők előnyben. Jordán Ferenc, Mezőkövesd.

Üzlettel, berendezett lakással férjhez adnám leányomat, áruval vagy készpénzzel rendelkező kereskedőhöz. „Közép-kor” jeligére a hird. osztályhoz.

Szigoruan orthodox kóser bélárut egész évi szállításra leköténk. Ajánlatok „Vidéki város” jeligére a hird. osztályhoz kéretnek.

Ügyes henteslegényt keresünk, aki már állásban volt egy budapesti kóser füstöltárugyárban. Ajánlatok „Vidéki város” jelige alatt a hird. osztályhoz kéretnek.

Mindenes izr. leány vagy fiatal gyermektelen özvegy kerestetik azonnali belépésre Grünfeld Adolfnál, Püspök-ladány.

Bármily állást keres 21 éves, megbízható fiatalember azonnalra, hol szombaton nem dolgozna. Lipschitz Ferenc, Erzsébetfalva, Vörösmarty-u. 8.

Izr. tanítónőt keresek III-ik polgárista leányomhoz. Németül tudók előnyben. Schwartz Ede, Vésztő, Békésm.

Főzőnő, 30—45 éves, hosszabb bizonyítványokkal felvétetik dr. Kovács Andor ügyvédnél Nagykáta, Pest-megye.

Vidéki házileány kerestetik háromtagu családnál, aki főzésen kívül házimunkát vállal. Wesselényi-utca 9., IV. 19.

Orvostanhallgató lakásért tanítana. Cím a hird. osztályban.

Örökre fogadnánk vidéki 12—14 éves leányt. Weisz igazgató, Erzsébet-körut 2.

Eladó Ferenc József-öltöny, majdnem új, privátnak, Teréz-körut 6. szám, II. 12.

Szobafestést, mázolást jutányosan elvállalok, Herskovits A., VII., Cserhát-u. 12/a. Levelezőlaphívásra elmegyek.

Egy szegény hadiözvegy, 7 gyermek anyja, némi támogatást kér. Cím: özv. Krausz Sándorné, Madách-u. 22., III. em. 7. (*)

Gyöngé, teljesen elhagyatott asszony, tehetetlen, 73 éves beteges apjával a legnagyobb nyomorban sanylődik. Józsvü emberek könyörületes adományát kéri, éhező apja segítségére! Róth Ignácné, Losonczy-u. 15., f. 5.

Fiatalember, jobb családnál, október 15-ére, vagy november 1-re, villanyvilágítással, butorozott szobát keres. Leveleket Fodor névre a kiadóhivatalba. (*)

Erdélyi menekült orvostanhallgató, államtisztviselő leánya, uri családnál teljes ellátást keres kedvezményes áron. Választ „Menekült dr.” a kiadóba. (*)

Bélyegválasztékot megbízható gyűjtőknek küld
PÁTKAI JENŐ bélyegáruháza Budapest, VII., Rákóczi-ut 14.
Bélyeggyűjtemények és régi levelezések vétele a legmagasabb árrban. — Új árjegyzék 2 korona bélyeg beküldése ellenében.